

Univerzita Karlova

Filosofická fakulta

Ústav Českých dějin

Bakalářská práce

Vladimír Soukup

**Bombardování území Protektorátu spojeneckými
vojsky v roce 1945 v kontextu ideologického boje
v letech 1945-2015**

**Bombing of Protectorate territory by Allied troops in
1945 in the context of ideological struggle in 1945-
2015**

Praha 2023

Vedoucí práce: prof. PhDr. Ivan Šedivý
CSc.

Poděkování

Tímto bych rád poděkoval vedoucímu mé bakalářské práce prof. PhDr. Ivanu Šedivému, CSc. Za jeho trpělivost, odborné vedení, cenné rady a připomínky, které mi poskytoval při vytváření této práce a také své matce za její podporu. Vážím si toho.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

.....

V Praze dne 6. 5. 2023

Abstrakt

SOUKUP, Vladimír: Bombardování území Protektorátu spojeneckými vojsky v roce 1945 v kontextu poválečného ideologického boje v letech 1945–2015.

[Bakalářská práce]. – Univerzita Karlova v Praze. Filosofická fakulta: Ústav českých dějin. – Vedoucí práce: prof. PhDr. Ivan Šedivý, CSc. Stupeň odborné kvalifikace: bakalář. Praha: FFUK, 2023.

Cílem této závěrečné práce je zmapovat pohled dobových sdělovacích médií na spojenecké nálety z roku 1945, prováděných sovětskými a americkými bombardéry na území Protektorátu Čechy a Morava a následně komparovat jeho proměny v socialistické a postsocialistické éře. Práce se skládá celkově ze 7 kapitol, přičemž první kapitola se věnuje předpokladu pro vznik ideologicko-informační války v následujících obdobích, sedmá je pak věnována shrnutí poznatků na případu města Hrotovice. Zbýlých 5 kapitol pak analyzuje obsah článků a jejich interpretace v období socialistické éry v Československu a postsocialistické éry v České republice.

Abstract

SOUKUP, Vladimír: Bombing of Protectorate territory by Allied troops in 1945 in the context of the post-war ideological struggle in 1945-2015. [Bachelor thesis]. - Charles University in Prague. Faculty of Philosophy: Institute of Czech History. - Head of work: Prof. PhDr. Ivan Šedivý CSc. Level of professional qualification: Bachelor. Prague FFUK, 2023.

The aim of this final work is to map the view of the period media on the Allied air raids of 1945, carried out by Soviet and American bombers on the territory of the Protectorate of Bohemia and Moray and then to compel its

transformation into socialist and post-socialist era. The work consists of 7 chapters in total, with the first chapter devoted to the premise for the emergence of ideological-information warfare in subsequent periods, the seventh dedicated to summarizing the findings on the case of Hrotovice. The other 5 chapters then analyze the content of the articles and their interpretation during the socialist era in Czechoslovakia and the post-socialist era in the Czech Republic.

Klíčová slova

Američané, druhá světová válka, ideologie, nálety, protektorát, propaganda, Sověti.

Key words

Air raids, Americans, ideology, propaganda, Protectorate, Soviets, World war II.

Obsah

Abstrakt	4
Úvod	6
1. Definice ideologie a utváření obrazu nepřítele na příkladu americké armády.....	10
2. Interpretace v letech 1945–1948.....	15
3. Interpretace v letech 1949–1953.....	18
4. Interpretace v letech 1954–1968	29
5. Interpretace v letech 1969–1989	35
6. Interpretace v letech 1990–2015	44
7. Shrnutí poznatků na příkladu mikroregionální sondy Hrotovice	52
Závěr	57
Seznam použitých zdrojů a literatury	59
Prameny	59
Literatura použitá v bakalářské práci.....	64
Výčet literatury s tematikou náletů publikované v posledních letech	65

Úvod

Druhá světová válka byla druhým celosvětovým válečným konfliktem 20. století. Byla střetem dvou vojenských aliančních smluv, kdy na jedné straně stály státy Osy – nacistické Německo, fašistická Itálie, Sovětský svaz (*v roce 1941 přechází na stranu Spojenců*) Japonské císařství, na druhé pak státy Spojenců – Francie, Velká

Británie, Sovětský svaz(od 22. 6. 1941) a Spojené státy americké. Válka se svými důsledky dotkla i našeho území, jenž bylo za druhé světové války označováno jako Protektorát Čechy a Morava.

Již od roku 1940 spojenci učinili několik pokusů o bombardování protektorátních průmyslových podniků, ale všechny skončili bezúspěšně. Od roku 1944 však létaly bombardéry nad územím Protektorátu stále častěji a častěji a nálety byly úspěšnější a úspěšnější. Hlavními cíli se staly především průmyslové podniky, klíčové pro výrobu a provoz vojenské techniky, tzn. rafinérie, zbrojní závody, automobilové závody a železniční infrastruktura. Nálety prováděly americké a sovětské bojové letouny. Obě armády se staly terčem poválečné socialistické propagandy.

Ve své bakalářské práci, která se zabývá nálety v kontextu poválečného ideologického boje, se nezabývám analýzou průběhu náletů a jeho důsledky, ale analýzou proměny interpretačních verzí této události dobovým tiskem v závislosti na proměnách politických a kulturních poměrů v rozmezí let 1945-2015. Každá kapitola obsahuje krátký úvod do politických a kulturních poměrů konkrétního období, poté věnuje popisu jednotlivých článků a rozhlasových reportáží, týkajících se spojeneckých náletů. Závěr každé kapitoly obsahuje shrnutí badatelských výsledků v konkrétním období.

Práce je celkově členěna do 7 kapitol, které provádí analýzu a komparaci jednotlivých interpretačních verzí článků v jednotlivých dekadách komunistického režimu, shrnuje výsledky výzkumu na příkladu mikroregionální sondy a popisuje problematiku definice ideologie a utváření obrazu nepřítele.

První kapitola je věnována problematice definice ideologie a s ní spojené zásady pro vytvoření obrazu společenskému řádu nebezpečného nepřítele na základě 8

stanovených stupňů, s jejichž pomocí lze podobu společenského soka vytvořit. V této bakalářské práci je obraz nepřítele utvářen pomocí americké armády a jejich činů, konkrétně náletů na průmyslové podniky protektorátu a budoucího Československa, jichž se na konci druhé světové války dopustili.

2. - 5. kapitola se věnuje výzkumu ideologicky interpretovaných verzí článků s náletovou tematikou období jednotlivých dekád komunistického režimu od padesátých let přes uvolnění politických a společenských poměrů v 60. letech, opětovnou normalizaci 70. a 80. let, po rok 1989.

Šestá kapitola rozebírá problematiku náletů mezi lety 1990 až 2015. Obsah této kapitoly se svoji strukturou a obsahem neliší od 2.–5. kapitoly.

Sedmá kapitola používá příkladu moravského městečka Hrotovice u Třebíče, jenž se stalo jednou z mnoha obětí spojeneckých bomb, v tomto případě se jednalo o pumy sovětské. Hrotovice jsem zvolil jako příklad mikroregionální sondy z důvodu, že se jedná o jeden z případů, kdy české, respektive moravské město, nebylo bombardováno americkým, ale sovětským letectvem a o němž komunistický režim po celou dobu svého trvání a působení mlčel a je úzce spjato s mými rodnými kořeny.

Primárním zdrojem pro zhotovení bakalářské práce jsou prameny. V práci jsou využity prameny, které jsou edičně přístupné. Jedná se především o novinové články, televizní vysílání, populárně naučnou literaturu a kapitoly z učebnic dějepisu, dostupné v digitálním repozitáři Národní knihovny *Kramerius*. Za novinové deníky pro zpracování socialistické éry jsem zvolil *Rudé právo*, *Mladou frontu*, *Obranu lidu a Stráž lidu*. Kromě novinových článků se tematika náletů objevuje také v oblasti populárně naučné literatury a edukačních

školských materiálech. Nálety v kontextu populárně naučného titulu *Američané v západních Čechách v roce 1945* Karel Pichlík a Karel Bartošek. Karel Bartošek nálety použil i v *Dějepis pro 9. ročník základní devítileté školy*. Z filmových materiálů je prostřednictvím *Archivu České televize* dostupný on-line záznam *Československého filmového týdeníku* a československý kriminální seriál *Třicet případů majora Zemana*. Pro postsocialistickou éru jsou dostupné on-line články prostřednictvím internetového zpravodajství. Konkrétně se jedná o portály *Deník.cz*, *iDNES.cz*, *Lidové noviny.cz*. A webové stránky zpravodajského kanálu *čt24*. Z filmových materiálů je pak dostupné on-line video *Osudové okamžiky: Hrotovice* na webových stránkách videoportálu Youtube. Pro zpracování práce jsem čerpal i z archivu *Českého rozhlasu*. Lze tedy s jistotou potvrdit, že pramenů se ke spojeneckým náletům na protektorát zachovalo veliké množství.

Co se otázky literatury týče, nálety se staly námětem pro velké množství odborných, ale i populárně naučných studií. K náletům existují jednak odborné monografie, např. odborné kvalifikační práce či knihy jednotlivých historiků, ale také např. regionální brožury, které byly sepsány místními nadšenci. Ve své práci jsem konkrétně použil bakalářskou práci Andrey Budinské, *Druhý život náletů v Pardubicích*, která nálety zkoumá z hlediska jejich průběhu a jejich promítání do kontextu současné doby. Nebyla však jediná, která si téma náletů zvolila jako předmět své kvalifikační práce. Druhou prací, která se věnuje náletům je bakalářská práce Petry Helikarové, *Reakce dobových tištěných médií na spojenecké nálety na Plzeňsko na jaře 1943*, v němž nálety podrobuje výzkumu z hlediska jejich interpretace prostřednictvím dobových novinových článků.¹

¹ HELIKAROVÁ, Petra. *Reakce dobových tištěných médií na spojenecké nálety na Plzeňsko na jaře 1943*. 2017. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Katedra mediálních studií. Vedoucí práce, Suk, Pavel.

Třetí prací je pak diplomová práce Martina Vlčka *Spojenecké nálety na Brno v letech 1944–1945*, zabývající se průběhem náletů na město Brno uskutečněných americkými a sovětskými vzdušnými silami.² Z brožur jsem použil článek Michala Plavce s názvem *Stále živá historie. Sovětská propaganda kolem náletů*, v níž se autor zabývá příčinami zkreslování reálného průběhu náletů ve prospěch Sovětského svazu. Historik Jiří Rajlich sepsal publikaci *Mustangy nad protektorátem*, v níž nálety podrobuje výzkumu nejen z hlediska průběhu, plánování a škod jimi způsobených, ale také z hlediska protivzdušné obrany jednotlivých cílů na území Protektorátu. Seznam literatury týkající se náletů na protektorát, která byla publikována v posledních letech, je přiložen v závěru bakalářské práce. Jedná se o poměrně obsáhlý seznam. Což dokazuje, že i v současnosti, kdy uplyne téměř 80 let od bombardování protektorátu spojeneckým letectvem, je toto téma stále velice diskutabilní a živé a že v jeho kontextu lze stále přicházet s novými poznatky.

Cílem této bakalářské práce je analyzovat změnu obsahu pramenů a literatury týkající se náletů v závislosti na změnách politického řádu v socialistickém a postsocialistickém období.

1. Definice ideologie a utváření obrazu nepřítele na příkladu americké armády

Tato kapitola je diferencovaná na dva tematické komplexní celky, které se

² VLČEK, Martin. *Spojenecké nálety na Brno v letech 1944–1945*. 2006. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, studijní program historie. Vedoucí práce, PhDr. Libor Vykoupil, Ph.D.

vzájemně doplňují, proplétají a utvářejí základní pilíře pro model totalitního režimu, jenž pak takto vymodelovaného soka a nepřítele začleňuje do své propagandy a umožňuje ji legitimně ospravedlnit násilí a brutalitu vedenou proti určité skupině či jednotlivci. Tyto dva tematické celky jsou definovány dvěma politickými pojmy: nepřítel a ideologie. Oba tyto pojmy v této kapitole podrobím rozboru.

Docent Rákosník definuje ideologii jako neutrální komplexní soustavu myšlenek a výpovědí, popřípadě pojem označující soustavu symbolických výrazů s mobilizační funkcí, legitimizující určitý způsob jednání.³ Michael Freedena ideologii pojímá jako soubor a kombinaci určitých slovních vzorců, jenž jsou spolu navzájem propleteny a umístěny v síťovém řetězci vztahů, které mohou být srozumitelné pouze v určitých souvislostech. S tímto složitým vzorcem slov, znaků a hodnot dává do souvislosti pojem autorita, pod jehož záštitou je mnoho činů, které hájí zájmy určitých osob a institucí.⁴ Z hlediska této definice je tedy možno tvrdit, že autorita, kterou v případě totalitního, ale i demokratického politického zřízení představuje buď osoba autokrata, parlamentu či jakékoliv instituce, je díky tomu oprávněna jednat prakticky jakýmkoliv způsobem, a legitimizuje tak svoje praktiky, jelikož tak může tvrdit, že je vyvíjí právě kvůli ochraně osob a institucí, kteří jsou zahrnuti v této síti vztahů slov a slovních vzorců, kterou nazýváme ideologie. Podle Freedena lze ideologii, složitou, obsáhlou a vzorci protkanou síť slov a hodnot definovat těmito slovy: „*Ideologie je široká řada ustanovených dohod připisující nezpochybnitelné*

³RÁKOSNÍK, Jakub: Recenze: Michal Bobek / Pavel Molek / Vojtěch Šimíček / (eds.), Komunistické právo v Československu . Kapitoly z dějin bezpráví, Brno: Masarykova Univ., Mezinárodní Politologický ústav, 2009, in: Soudobé dějiny, 2012, 3-4, s. 544-553.

⁴FREEDEN, Michael. *Chapter 4, the struggle of Language and meaning. (str. 45)* In: IDEOLOGY A Very Short Introduction. OXFORD UNIVERSITY PRESS, 2003. ISBN 978-0192802811.

významy do škály měnícího se politického konceptu. Ideologie soupeří o nadvládu nejen nad politickým jazykem a naukou, ale také o ovládnutí politických institucí. Ve skutečnosti je však plán na ovládnutí politických institucí řízen skrze plán ovládnutí politického jazyka.⁵ Tuto definici lze vysvětlit tak, že ideologické slovní vzorce, které nemění svůj význam ani svůj záměr po celou dobu své existence a k tomu, aby ovládla politické instituce, musí nejprve, skrze svůj vlastní jazyk, proniknout do myšlení veřejnosti a teprve poté může, skrze smýšlení veřejnosti, politické instituce ovládnout. Americký politolog Andrew Heywood definoval pro ideologii 4 základní funkce: 1. Vysvětlovací–Pomáhá vysvětlovat politické jevy a události 2. Hodnotící–Poskytuje hodnotový systém a jeho kritéria. 3. Orientační–Usnadňuje připojení se ke konkrétní sociální skupině 4. Programová–nabízí základní politické rysy a cíle.⁶

Obraz nepřítele, uměle vytvářený totalitním režimem, ospravedlňuje a legitimizuje jeho brutální praktiky vůči určitým společenským skupinám a jedincům, kteří jsou pro oficiálně nastolený společenský řád nevhodní či dokonce krajně nebezpeční. Řadíme mezi ně nejen konkrétní osoby a jejich profese, ale také např. konkrétní politické strany či státy. Podle Denisy Nečasové existuje celkově 8 stupňů, na nichž je uměle vykonstruovaný obraz nepřítele vystavěn: 1. Diferenciace= Zdůrazňování rozdílů, vytvoření odlišnosti, jinakost je ustavována 2. Dichotomizace= rozdvojení, např. muž vs. žena, my vs. oni, americká vs. rudá armáda atd. 3. Hierarchizace= Symbolické užívání opozic k realizaci mocenské nadřazenosti 4. Homogenizace= Stírání rozdílu mezi skupinami a kategorizace představy o jasně definovaných aktérských skupinách, jejichž úkolem je vytvořit bezproblémovou unifikovanou jednotu a obraz

⁵Tamtéž, str. 54–55.

⁶HEYWOOD, A. *Politologie* (s. 29.). Praha: Eurolex Bohemia, 2004. ISBN 80-86861-71.

jednotného kolektivu 5. Esencializace= Utváření dvou zcela odlišných entit, v jehož kontextu je tvořen obraz vrozených a neměnných faktorů, z nichž vychází přirozenost vlastností, o kterých není důvod pochybovat 6. Objektivizace= Tento stupeň znamená již postižení různých a konkrétních skupin, které jsou podřízeny unifikovanému kolektivu a podřízeností tak ztrácí možnosti autonomní promluvy, sebereflexe a konstrukce obrazu sebe sama. Navíc jsou jim do úst vložena slova určujícího subjektu. 7. Dehumanizace= Protivník je zbaven všech lidských vlastností a přestává být člověkem a takto dehumanizovaný sok je vyloučen ze sdíleného lidství 8. Démonizace= Protivník nabývá zvířecí podoby, či formy smrtelné nemoci, čili smrtelně nebezpečný jev žijící mimo běžný svět, např. draka, ďábla apod.⁷ V rámci obsahu svého díla také zmiňuje americké nálety na území protektorátu, v kontextu komunistické propagandy, která tvrdí, že americké bojové letouny bombardovali továrny a města, za účelem zničení a rozbíjení budoucího československého průmyslu k odstranění konkurence.⁸ Z toho lze vyvozovat, že autorka sice popisuje americké bojové letectvo jakožto záškodnické a kolonizátorské, ale ne za účelem diskreditace Američanů, nýbrž jako příklad v kontextu konkrétní doby, státu a jeho politického zřízení.

Pojmy ideologie, Američané a nepřítel spolu souvisí a lze z nich vykonstruovat kulturní a sociální vzorec pro účely vedení propagandy a informační války proti nežádoucím subjektům oficiálního společenského řádu. Pokud se propojí ideologie, soubor ucelených hodnot, myšlenek, výpovědí, slovních vzorců a vtažů, které legitimizují jednání autorit jakožto ochránce veřejnosti, spolu s

⁷NEČASOVÁ, Denisa. *Obrazy nepřítel v Československu 1948-1956 (str. 28–36.)*. NLN, 2020. ISBN 978-80-7422-688-5.

⁸Tamtéž, str. 164

obrazem nepřítele, který je vytvářen na základě 8 stupňů a stává se tak určitým kulturně-politickým vzorcem a propletencem sítí slov a hodnot, vznikne nám propaganda, kterou pak lze zaměřit proti jakékoliv sociální, politické a ekonomické instituci či jakékoliv národnosti. Celý cyklus je pak uzavřen tím, že dotvořená propaganda je proti někomu zaměřena. A v případě socialistického režimu to byli Američané a jejich bojové letectvo.

Otázky však zní, k jakým účelům mohla socialistická vláda takový vzorec využít? Jakým způsobem jí mohlo pomoci systematické očernění amerických vzdušných bojových sil? Odpověď je samozřejmě velice složitou a komplikovanou záležitostí, ale pokusím se udat alespoň několik předpokládaných důvodů. Za první důvod považuji, že komunistický režim potřeboval skrze tento vzorec, užívaný ve sdělovacích médiích, ovládnout a zmanipulovat myšlení veřejnosti tak, aby v únoru 1948 mohla plynule převzít moc v Československu a její zahraniční orientace na Sovětský svaz měla podporu i v celospolečenském smýšlení. Ideologický vzorec nepřátelské a kapitalistické americké armády tak mohl v očích veřejnosti snadno vyvolat odpor a nenávist a vyvolat tak dojem, že jedině Sovětský svaz a jeho zřízení ve všech oblastech je tím nejlepším modelovým vzorem pro Československo. Druhým aspektem je pak nejspíše nalezení vhodné záminky ke znárodnění a vyvlastnění fabrik v rámci sovětského modelu hospodářství. Třetím aspektem pak mohla být vhodná záminka pro vedení politických procesů se sympatizanty západoevropského státního zřízení. Tematika náletů také mohla sloužit jakožto výmluva pro komunistické hospodářské sektory na jejich vlastní selhání. Pokud bych měl tedy tyto teze shrnout do jediného závěru, odpověděl bych na vytyčené otázky takto. Ideologie, složitá a strukturovaná síť vztahů, sloužící k ovládnutí politických postů skrze smýšlení veřejnosti, implementovala americké letectvo v podobě státního

nepřítele, aby jí bylo umožněno legitimizovat právo na její moc a praktiky a veřejnost tak zůstala na její straně a aby byl zbavena všech pochybností o nepřátelství a intrikách vlády Spojených států amerických.

2. Interpretace v letech 1945–1948

Poválečné období znamenalo pro obnovené Československo řadu problémů na poli ekonomickém, politickém a sociálním poli. Československá vláda musela řešit problémy s poválečnou obnovou, stanovení svých vlastních hranic, zahraniční politiku, obnovení obchodních vazeb a průmyslové výroby, a nakonec se vypořádat i s národnostními menšinami, jež byli vedeni jakožto příslušníci poražených států, tzn. Německa a Maďarska.

Z druhé světové války Československo vzešlo obnovené v hranicích před říjnem 1938, ale smlouvou se Sovětským svazem ztratilo Podkarpatskou Rus. Spojenecká smlouva, uzavřená se Sovětským svazem dne 12. 12. 1943 ovlivnila jeho mezinárodní orientaci. Znamenala de facto pevné připoutání Československa k SSSR.⁹

Občané Československa německé a maďarské národnosti byli na základě dekretu prezidenta republiky označeni za státně nespolehlivé a zrádce a jejich majetek tak podřízen nucené správě.¹⁰

Tematika náletů na Protektorát Čechy a Morava se sice již v tomto období

⁹KVAČEK, Robert. *České dějiny II (kap. VII, Poválečné Československo (1945-1948, str. 175)*. ALBRA, spol s. r. o., 2002. ISBN 80-86287-48-3.

¹⁰*Dekret prezidenta republiky ze dne 19. 5. 1945 o neplatnosti některých majetkově-právních jednáních z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů* Dostupné on-line z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1945-5>

objevuje, nicméně v obsahu článků zatím nelze vyčíst přímou, antiamerickou propagandu, neboť se ve většině případů jedná pouze o pietní akty či memoáry příslušníků jednotlivých obětí. Jedná se však pouze o články s popisem náletů Amerických. Už z této skutečnosti lze vyvozovat, v čí prospěch a nepospěch budou hrát budoucí tiskové články komunistické propagandy.

Novinový deník Rudé právo vydal mezi lety 1945-1948 několik sloupků a článků, popisující příběhy a vzpomínky obětí amerických náletů: 1. rok 1946= Celkem 3 články, kdy první z nich nezaujatě posuzuje a vyčísluje statistické škody z náletu na Prahu¹¹ a druhý pak oznamuje rozsudek smrti vyneseného brněnským soudem pro nacistu Jana Wolfa právě v kontextu amerického náletu na Brno, jehož vinou byl varovný poplach vyhlášen pozdě a způsobil tak smrt dělnictva, které zavčas nestihlo vyhledat kryty.¹² Třetí článek pak čtenářům oznamuje rekonstrukci Američany vybombardované Škodovky, která opět přešla na mírový výrobní provoz¹³ 2. rok 1947= Celkově dva články, načež první z nich popisuje vzpomínky Barušky Vohradíkové na její osobní prožitky při náletu¹⁴, druhý pak oznamuje úmrtí jistého Otakara Vícha, jehož rodina prosí všechny, kdo jej znali, o krátkou vzpomínku.¹⁵ 3. rok 1948= V tomto roce nebyl deník Rudé Právo příliš sdílný a publikoval na toto téma pouze 1 článek, s popisem prvotního zoufalství z poškozeného chemického závodu v Neratovicích, který ale jehož provoz byl téhož roku obnoven.¹⁶

¹¹Co o hlavním městě nevíme. In: Rudé právo, roč. 26, č. 47, str. 6, 24. 2. 1946.

¹²Zpráva o odsouzení brněnského nacisty Jana Wolfa. In: Rudé právo, roč. 26, č. 263, str.3, 15. 11. 1946

¹³Z plzeňské Škodovky vyjíždějí nové lokomotivy a traktory. In: Rudé právo, roč. 26, č. 262, 14. 11. 1946

¹⁴Vzpomínka Barušky Vohradíkové. In: Rudé právo, roč. 27, č.110, str. 5, 11. 5. 1947

¹⁵Vzpomínka na tragicky zahynulého Otakara Víchu. In: Rudé právo, roč. 27, č. 71, str.3, 25. 3. 1947

¹⁶Skorovský Jediné slovo – a přece celý pojem. In: Rudé právo, roč. 28, č. 141 str. 4, 17. 6. , 1948

V roce 1947 deník *Stráž lidu* vydal článek s názvem *Království pracujících*, v němž autor zmiňuje nálet na Zlínské obuvnické závody z roku 1944. Článek nebyl útočně zaměřen vůči komukoliv a ani neoznačuje za viníka konkrétní spojenecké letectvo. Nálety používá pouze v kontextu širšího oznámení o nutnosti rekonstrukce a přestavby Baťových obuvnických závodů.¹⁷ Článek mohl za daných okolností posloužit důkaz pro houževnatost pracujícího československého lidu, který se nevzdá ani tehdy, když je sražen na kolena.

Tato kapitola se však nezabývá děním po roce 1948, kdy se ještě nejedná o Československo s totalitním režimem, tudíž ještě v člancích chybí aspekt pohledu na všeobecně nenáviděného nepřítele v podobě Američanů a jimi provedených náletů. Navzdory tomu však lze v člancích určitý aspekt jednostranné interpretace sledovat, a to v ohledu, že všechny nálety, které jednotlivé články popisují, provedlo americké letectvo.

Články řešící problematiku spojeneckých náletů v této etapě poválečného Československa je interpretují z hlediska výčtu statistik škod, tragicky zesnulých obětí vinou těchto náletů a také je označují jako jeden z mnoha důvodů trestu smrti pro nacisty působící v protektorátních průmyslových závodech. Z toho lze vyvodit závěr, že sdělovací média v tomto období popisovala nálety jako neutrální informace o faktech, která s bombardováním souvisí a na nikoho cíleně neútočí.

¹⁷ *Království pracujících*. In: *Stráž lidu*, roč. 3, č. 127, str. 7, 1. 6. 1947

3. Interpretace v letech 1949–1953

Po 25. únoru 1948 komunistická strana v čele s Klementem Gottwaldem definitivně převzala veškerou politickou moc v Československu, což ji umožnilo zcela bez omezení kontrolovat nejen společenské dění, ale také průmyslovou výrobu, sdělovací média, oblast armády, bezpečnostních složek a školství. Pro všechny tyto oblasti byli postupně do československých institucí dosazováni odborní poradci ze Sovětského svazu, kterým, československá vláda, byla nucena platit bydlení, elektřinu, vodu, plyn, a kteří se ze svých činů na území Československa nezodpovídali československé, ale sovětské vládě. 18 Československo tak bylo definitivně připoutáno k Sovětskému svazu a bylo mu implantováno jeho státní zřízení do všech oblastí života.

Pro téma této práce je však relevantní oblast tisku, jenž byla podrobena tvrdé cenzuře a všechny nekomunistické novinové deníky, časopisy či odborná literatura byly nejprve omezeny, poté zcela vyřazeny a nakonec vycházely buď v emigraci či samizdatově. Tematika náletů v tomto období nabírá na intenzitě, což dokazuje velký poměr vytištěných článků s tímto tématem. Nicméně, oproti předchozímu období už nejsou články pouze neutrálně informující o průběhu náletů, ale propagandisticky útočné vůči Američanům a spojeným státům. Také se v masivní míře uplatňuje v člancích obraz uměle vykonstruovaného společenského nepřítele s několika z 8 stupňů, jež jsou zásadní pro konstrukci jeho podoby. (viz kapitola 2). Nálety také komunistická justice využívala jakožto ideální záminku pro vedení soudních procesů s nepřáteli Československé republiky.

Nicméně, náletům se nevěnoval v tomto období pouze tisk, ale také

¹⁸KAPLAN, Karel. *Sovětský poradci v Československu.* (str. 8.–17.) Praha, 1993. ISBN 80-85270-26-9.

odborná/populárně naučná literatura, která je však sepsána velmi propagandisticky. Jako ideálního zástupce této literatury jsem zvolil sondu v podobě již jednou zmiňované knihy autorů Pichlíka a Bartoška, *Američané v západních Čechách v roce 1945*, která původně vyšla pod názvem *Hanebná role amerických okupantů v západních Čechách*. Jejich dílo popisuje americkou armádu jako válečné zločince nejhoršího možného kalibru, dokonce ještě horších, než byli nacisté. Američany označují výrazy jak např. barbaři, imperialisté, žoldáci, ochránci nacistických zločinců, či newyorští bursiáni a dokonce obviňují prezidenta Československé republiky, JUDr. Edvarda Beneše, že tyto „nepřátele našeho lidu“ vyznamenal. Na příkladu této knihy lze perfektně demonstrovat případ konstrukce obrazu nepřítele podle Denisy Nečasové, neboť se zde vyskytuje několik z 8 rekonstrukčních stupňů, jako např. demonizace či dehumanizace americké armády v podobě ilustračních karikatur. Jako důkaz amerického barbarství užívají bombardování Plzeňských Škodových závodů, za jehož hlavní důvod považují nikoliv porážku nacistického Německa, ale vyřazení jakékoliv konkurence svých monopolů a trustů těžkého průmyslu. Kniha je typickou ukázkou nejútočnější antiamerické propagandy v oblasti odborné /populárně naučné literatury a zároveň pramenem pro upřesnění pohledu tehdejších spisovatelů a vládních představitelů na americkou armádu a životní styl Spojených států přičemž neváhali v Plzni povraždit stovky civilního obyvatelstva Plzně.¹⁹

Komunistické novinové deníky činí naprosto stejně jako odborná/populárně naučná komunistická literatura a také skrze nálety vytváří silně útočnou antiamerickou propagandu a vytváří tak obraz všemi nenáviděného a obávaného

¹⁹BARTOŠEK, Karel, PICHLÍK, Karel. *Američané v západních Čechách v roce 1945*(str. 12, 13,33). Mladá fronta, Praha, 1953.

nepřítele, před kterým je třeba mít se na pozoru a eliminovat jej z okruhu společnosti.

V roce 1949 Rudé právo vydalo článek s názvem *14. února 1945*, ve kterém je popisován nálet amerického letectva na Prahu, který popisuje náletem postižené pražské čtvrti, počty mrtvých a rozsah škod. Článek samotný tak už naznačuje, že „americká verze“ události popisuje, že v důsledku silného protivětru se bombardéry nedostaly nad Drážďany, ale zůstaly nad Prahou, kde byli pověřeni úkolem bombardovat železniční síť, tak už to, že používá termín americká verze, tak označuje Američany za ty, kteří si snaží upravit skutečnost ve svůj prospěch, a tím pokládají základy k budoucímu vytvoření obrazu amerického nepřítele československého lidu.²⁰

V roce 1949 vydal *Stráž lidu* sloupek *Děti a mír*, v němž autorka popisuje rozhovor s devítiletým chlapcem, jehož vzpomínky na válku zněly velice otřesně. Nálety zde byly zmíněny v souvislosti se zmrzačením jeho sestřičky, které letecká puma utrhla obě nohy a navíc, oběma sourozencům nálet zabil rodiče. Autorka za původce a viníky této tragédie označila všechny, kdo neznají práci vlastních rukou a žijí z práce druhých. Tím, byť nepřímo, odkázala na kapitalistické zřízení západních mocností a Spojených států. Autorka tedy nálety využila jako, nepřímou, neútočnou propagandu vůči Spojeným státům a státům západní Evropy, byť je nijak systematicky neočernila a ani konkrétně neoznačila jmény. Přesto však sloupek vyzněl jakožto nepřímé utváření podoby nepřítele československého lidu.²¹

²⁰ *14. únor 1945*. In: Rudé právo, roč. 29-30, č. 37, 13. 2. 1949

²¹ KALIVODOVÁ, J. *Děti a mír*. In: *Stráž lidu*, roč. 5, č. 141, str. 3, 17. 6. 1949

Za rok 1950 naopak Rudé právo vytisklo 4 články, které se tematikou amerických náletů nejen detailně zabývají, ale také na nich lze ideálně demonstrovat míru antiamerické propagandy a ideologie, což přispělo k vytvoření obrazu protistátního nepřítele na 8 stupních Denisy Nečasové (viz 2. kapitola). 1. *Před pěti lety*= Autorka článku popisuje americký nálet na Prahu, ve kterém nejen popisuje, co mu předcházelo, ale zároveň i zpochybňuje oficiální vyjádření amerického generálního štábu, podle něhož bomby na Prahu dopadly omylem, neboť kvůli špatným povětrnostním podmínkám si piloti letounů spletli město Drážďany a Prahu. Autorka však tvrdí, že obloha byla zcela jasná, čili bylo téměř nemožné si obě města splést. Dále poukazuje na to, že zatímco obytné domy se měnily v trosky, tak vlaky s německou armádou a municí klidně opouštěli nepoškozené nádraží. Článek ukončuje tvrzením, že tato událost bude navždy stačit k tomu, aby československý lid navždy nenáviděl původce a podněcovatele války a že již Československo nikdy nedopustí, aby jim znovu imperialisté zničili jejich domovy.²² V tomto článku už je jasně vidět propaganda vytvářející nepřítele v duchu komunistické ideologie. Z 8 stupňů utváření nepřítele se v tomto článku vyskytují tyto: 1. Esencializace= Odlišení imperialisté versus československý lid. 2. Objektivizace= Komunistický tisk nedává možnost americkému štábu se svobodně k náletům prostřednictvím médií vyjádřit a činí za něj soudy sám. 2. *K pátému výročí náletu na Prahu*= Autor článku americký nálet na Prahu vysvětluje jakožto nařízený americkými monopolisty, kteří toužili po zničení československého průmyslu kvůli tomu, aby si z Československa vytvořili odbytiště pro své vlastní výrobky a

²²CEKOTOVÁ, Ludmila. *Před pěti lety*: In: Rudé právo, roč. 30-31, č. 38, str. 1, 14. 2. 1950.

vyšachovali konkurenci²³. Tento článek v obou směrech navazuje jak na Pichlíka a Bartoška, tak na Nečasovou, kdy oba schodně tvrdí, že americké nálety byly úmyslné, aby poškodili provozuschopnost československého průmyslu. 3. *Takoví jsou oni*= V tomto článku autor vytváří obraz nepřítele a antiamerickou propagandu par excellence. Západní velmoci obviňuje ze zrady, kterou učinili na československém lidu pouze proto, že jim Hitlerův fašismus a penězi naditá kapsa mnohem milejší, než-li osud vlastních národů. Nazývá je imperialisty a Američany obviňuje ze zločinu, k čemuž užívá právě náletů, které americká armáda na území protektorátu spáchala. Důvod podle něj byl takový, že vládcí Wall streetu a imperialističtí dravci, jak je sám autor článku nazývá, chtěli skrze nálety rozvrátit čs. průmyslové závody a z Československa tak učinit na sobě závislou kolonii, a nikoliv urychlení porážky nacistického Německa, neboť pro hitlerovskou armádu již továrny žádné zbraně ani munici vyrábět nemohli.²⁴ Autor v tomto článku využívá především dehumanizace, neboť Američané již ani nemají jméno a jsou označováni výrazem imperialističtí dravci, dále pak objektivizace, jelikož se Američané ani svobodně nemohou vyjádřit a uplatňuje i homogenizaci a dichotomizaci, jelikož vyzdvihuje hrdinské činy sovětské armády nad americkou a už samotný název článku, rozděluje společnost na my, čs. lid, proti imperialistickým, americkým dravcům, oni. Opět zde můžeme pozorovat shodu mezi Bartoškem a Pichlíkem, kteří tvrdí, že americké nálety byly úmyslně nadiktovány americkými kolonizátory a imperialisty, kteří chtěli zlikvidovat konkurenci a následně nad ní převzít kontrolu. 4. *Taková byla ta americká pomoc! K pátému výročí bombardování Plzně*= Autor v tomto článku, stejně jako v předchozích případech očerňuje skrze nálety americkou armádu a

²³REINDL, Jaromír. *K pátému výročí náletu na Prahu*. In: Rudé právo, roč. 30-31, č. 72, str. 6, 25. 3. 1950

²⁴HRADECKÝ, Adolf. *Takoví jsou oni*. In: Rudé právo, roč. 30-31, č. 73, 26. 3. 1950.

bombardování československého/protektorátního průmyslu nepovažuje za nutné, nýbrž úmyslné a nařízené, jehož účelem bylo, stejně jako to vidí předchozí články, oslabení a podlomení průmyslové základny budoucího Československa. Zároveň obviňuje Američany z toho, že druhé světové války využívali ke svým vlastním intrikám, a soustavnému upevňování politických a hospodářských pozic a že cílem náletů již ani v nejmenším nebylo oslabit rozpadající se hitlerovskou válečnou moc, ale oslabit naše hospodářství a podmanit si celé budoucí Československo.²⁵

V roce 1951 vyšel v Rudém právu pouze 1 článek týkající se spojeneckých náletů, *Před šesti lety*, v němž autorka používá nálety jakožto záminku pro obvinění Američanů ze zločinu vůči Československu a jeho lidu, a nálety označuje jako za zbytečné, přičemž tvrdí, že německá armáda a nacistické Německo spolu s Hitlerem bylo již dávno poraženo a éra hákového kříže měla svůj osud zpečetěn a bombardování tak mělo pouze zpomalit rozvoj a budování československého průmyslu. Zároveň Američany označuje za dědice nacistických zvěstev, a že to samé, co provedli na československém území, tak implementuje např. na válku v Koreji a za americké zločiny jim slibuje spravedlivou odplatu.²⁶ Tento článek je typickou ukázkou stupně homogenizace, kdy autorka slučuje Američany s německými nacisty a jejich činy taktéž ztotožňuje. Dichotomizace není výjimkou, jelikož stejně jako v předchozích případech vymezuje americkou armádu a Američany samotné proti Československu a Rudé armádě.

V roce 1951 novinový deník *Mladá fronta* vydal článek s názvem *Rozhodněji k zářné metě socialismu*, v němž autor článku americké nálety zmínil v kontextu

²⁵RADA, Gustav. *Taková byla ta americká pomoc! K pátému výročí bombardování Plzně*: In: Rudé právo, roč. 30-31, č. 97, str. 3, 25. 4. 1950

²⁶*Před šesti lety*. In: Rudé právo, roč. 31-32, č. 37, str. 4, 14. 2. 1951.

hospodářských výsledků československé výroby. Americké nálety interpretoval jako zločinné a spolu s nacistickým řáděním je označil za hlavní důvod poklesu československé výroby na 75 procent do roku 1946. Tím použil objektivizace a americké nálety a nacistické řádění na území protektorátu tak nepřímou ztotožnil. V obsahu článku používá i termín zákeřné spekulace našich nepřátel, čímž patrně myslí právě Spojené státy a americkou armádu a jako nepřátele je označuje přímo, aniž by použil demonizace či dehumanizace jako jeho kolegové v Rudém právu. Americké nálety zde použil jako alibismus pro vynikající hospodářské výsledky Československa v rámci jeho socialistického zřízení, díky němuž se Československo dokázalo zahladit škody po tomto zločinu za pouhé tři roky od jeho spáchání.²⁷

V roce 1951 vydal deník *Mladá fronta* druhý článek s názvem *Imperialisté USA, nepřátelé našeho lidu*. Článek se vyjadřoval o americké armádě jako o okupantech a imperialistech, stejně jako Pichlík a Bartošek ve své publikaci *Američané v západních Čechách v roce 1945*, jejíž původní název byl však mnohem propagandisticky účinnější a zněl *Hanebná role amerických okupantů v západních Čechách*. Článek dále hovoří o Američanech jako o ničitelích našeho průmyslu, budov, škol a nemocnic. Nálety označuje za zločinné s cílem eliminovat československý průmysl a učinit jej závislým na pomoci spojených států, kteří prý by Československu jeho vlastní výrobky dodali a tudíž je nyní nebude potřebovat. Zároveň Američany ztotožnil s nacisty, čímž se dopustil objektivizace a homogenizace. Jako důkaz použil např. hrubé postoje americké armády vůči českým ženám a dívkám či pozvánek pro nacisty na americké večírky. Zároveň Americké monopoly ztotožňuje s hospodářským škůdcem, Mandelinkou bramborovou, jenž se, jeho slovy řečeno, podobá svou žravostí

²⁷ *Rozhodněji k zářné metě socialismu*. In: *Mladá fronta*, roč. 7, č. 259, str. 1, 3. 11. 1951.

právě americkým monopolům a užívá termínu „americký brouk“, který nenávidí vše pokrokové a právě proto pronásleduje všechny bojovníky za svobodu a demokracii a proto nenávidí lidově demokratické Československo, kteří budují pokrokový, lepší život-socialismus.²⁸ Příklad komunistické anti-americké propagandy par excellence. Autor článku, jehož totožnost, stejně jako u některých dalších článků, neznáme, setrval v ideologickém narrativu náletů v souladu s komunistickou ideologií. Americké nálety označuje za zločinné, s cílem eliminovat výrobní konkurenci. Američany ztotožňuje s nacisty skrze pozvánky pro nacisty na americké večírky a jejich hrubé chování vůči československému lidu jako podnárodu, stejně, jako to činili nacisté po celou dobu trvání druhé světové války. Autor tak zhomogenizoval nacistickou německou a americkou imperialistickou armádu prostřednictvím jejich chování a násilných činů. Americké monopoly a Mandelinku bramborovou označuje za stejné „žrouty“, čímž oba pojmy nejen homogenizuje, ale také dehumanizuje, neboť používá též rčení americký brouk, pod kterým si lze představit buď konkrétního zemědělského škůdce, nebo podobu Spojených států v broukovi samotném.

Z roku 1952 Rudé právo také otisklo pouze 1 článek o náletech s názvem *K výročí zločinu*, v němž autorka také kritizuje americké nálety, v nichž již dopředu odsuzuje americkou armádu a nálety sice označuje jako za omyl, nicméně omyl Američany vysvětlený, jenž označuje za cynickou, sprostou lež, jelikož československý lid již dávno dobře věděl, že nacistická armáda je dávno poražena a že po pádu „třetí říše“ se všechny národy odvrátí od imperialistů a kormidla kapitalismu a přejdou do tábora pokroku a míru, jenž stvořila „hrdinná

²⁸ *Imperialisté USA – nepřátelé našeho lidu*. In: Mladá fronta, roč. 7, č. 141, (str. 1-2), 16. 6. 1951

Rudá armáda díky porážkám, které nacistům uštedřila. Autorka tak využívá stupně objektivizace, kdy do úst Američanů vkládá dopředu sepsané vysvětlení o pravé příčině náletů a upírá tak Spojeným státům možnost se vyjádřit vlastními slovy a de facto jsou oceňovány statutem podřízenosti. Američany také nazývá dolarovými žraloky či wallstreetskými gangstery. Implementuje tak do článku stupeň dehumanizace a démonizace, kdy domnělého protivníka zbavuje všech lidských vlastností a utváří z něj zvířecí podobu, tedy žraloka. Nakonec článek uzavírá tezí, že díky náletům se tak odкрыla jejich hniloba a zrůdnost, se kterou touží rozvrátit tábor míru, utvořený Sovětským svazem, ale který odolá celé smečce válečných štváčů a že totéž, co Američané činili na československém území, nyní činí i v Koreji, čímž se dopustil objektivizace, jelikož bombardování Koreje a Československa ztotožnil a aktérům náletů neposkytnul možnost se k nim svobodně vyjádřit a závěry za ně tisk učinil sám a svépomocně.²⁹

V roce 1952 vydal novinový deník *Mladá fronta* článek *Sedmý den vedení procesu protistátního spikleneckého centra v čele s Rudolfem Slánským*. Článek je podrobným popisem vedení soudního procesu s Rudolfem Slánským v rámci likvidace všech nepřátel Československé republiky. Nálety jsou zde použity jako důkazní materiál pro vedení procesu s Rudolfem Slánským. Podle tvrzení, které je obsaženo v článku, byl obviněn jistý Margolius, člen záškodnické čeládky Slánského, že navazovali na sabotážní akce amerických imperialistů, kteří prováděli v dubnu 1945 nálety na plzeňskou Škodovku a ze sedmdesáti procent ji zničili, prostřednictvím závazku ze strany Slánského zaplatit tzv. půjčku Škodových závodů, sjednanou československými kapitalisty v období prvé republiky.³⁰ V tomto článku jsou nálety použity ne jako ideologická zbraň, nýbrž

²⁹ CEKOTOVÁ, Ludmila. *K výročí zločinu*. In: Rudé právo, roč. 32-33, č. 38, str. 4, 14. 2. 1952.

³⁰ *Sedmý den vedení procesu protistátního spikleneckého centra v čele s Rudolfem Slánským*.

jako důkazní materiál v soudním procesu s nepřáteli Československé republika a kapitalisty. Autor článku navíc homogenizuje nálety spolu s činy záškodnické skupiny Rudolfa Slánského, tvrzením, že tato sabotážní skupina navazuje na americké nálety a chce zničit Škodovy závody v Plzni díky závazku splátky půjčky Škodových závodů.

Druhý článek *Mladé fronty*, z roku 1952, *Z diskusních příspěvků prvního dne jednání konference strany*, jehož předmětem je především prezentace hospodářských výsledků Československa v poválečném období. Nálety zde byly použity, stejně jako tomu bylo v několika předchozích článcích, v kontextu úskalí, spojených se znovuoobením zbrojního odvětví československého průmyslu, které se však nakonec podařilo. S nálety spojuje i Rudolfa Slánského, se kterým byl v témže roce veden soudní politický proces, který byl údajně napojen na americké imperialisty a měl jim pomoci dokončit to, co započali svými nálety, kdy zničili část československého zbrojního průmyslu.³¹ Článek tedy nálety interpretuje jakožto záškodnickou akci amerických imperialistů, již napomáhali dokončit i českoslovenští kapitalisté. Opět příklad objektivizování událostí, jelikož během soudních procesů s obžalovanými odepírala možnost vlastní interpretace události a vyžadovalo se na nich pouze doznání viny.

V roce 1953 zveřejnil deník *Rudé právo* projev prezidenta Zápotockého, který nálet na plzeňskou Škodovku taktéž zmiňuje, ovšem nekonstruuje obraz ideologického nepřítele v pravém slova smyslu, nicméně nálety používá jakožto předmět prezentace skvělých pracovních výsledků Československa, kdy podle něj Američané rozbombardovali Škodovku až ve chvíli, kdy byl osud fašismu

In: *Mladá fronta*, roč. 8., č. 282, str. 6., 28. 11. 1952

³¹ *Z diskusních příspěvků prvního dne jednání konference strany*. In: *Mladá fronta*, roč. 8., č. 300, str. 4, 19. 12. 1952.

zpečetěn, přesto však neochvějnou prací československého lidu opět Škodovka vyrábí automobily a traktory. Nevytváří tak sice obraz pravého nepřítele, přesto se však nepřímou pokouší americkou armádu označit za agresory a ve čtenářích tak vyvolat odpor vůči Spojeným státům.³² Zároveň pomocí označení Američanů úslovím připravovatele atomové války nepřímou ztotožňuje s nacisty, jelikož je autor považuje Američany za agresory, čímž se dopouští homogenizace.

Články a knihy v této etapě komunistického režimu nálety také popisují z hlediska výčtu škod, obětí, ale také navíc přidávají odkaz na konkrétního viníka náletů a jejich „skutečné“ důvody, než jaké americké velení uvádělo. Interpretace americké armády je v tomto případě ztotožněná s činy válečných zločinců nacistického Německa a jsou v ní obsaženy všechny prvky ideologie a procesu vytváření obrazu nepřítele, typické pro komunistický režim v Československu. Články skrze svou interpretaci také obhajují „socialistickou spravedlnost“ v podobě politických procesů a nálety tak byly využity jako záminka pro vedení politických procesů vůči nepřátelům a záškodnickým živlům lidově-demokratického zřízení. Tím tedy nálety sloužili jako ospravedlňující důvod pro brutální praktiky bezpečnostních složek komunistického režimu vůči nekomunistům, ale také např. vůči československým letcům, působícím v RAF, neboť mohli být díky náletům obviněni z průmyslové sabotáže, rozvracení státního zřízení republiky a kolaboraci se západními agenty a špiony. Nálety tak napomáhaly režimu legitimizovat jeho moc v jeho rané existenci a jím stanovenou ideologii. Československý průmysl se také musel v tomto období nutně potýkat s eskalujícími problémy, které byly způsobeny instalací sovětského hospodářského systému na hospodářský systém Československa. Komunistické vládě tak nálety mohly posloužit jako výmluva na své vlastní

³²*Projev prezidenta Zápotockého.* In: Rudé právo, roč. 33-34, č. 311, str. 1, 8. 11. 1953.

selhávání v hospodářském sektoru.

4. Interpretace v letech 1954-1968

Od druhé poloviny 50. a počátku 60. let 20. století se komunistický režim uvolnil a byly uskutečňovány částečné změny ve způsobu vedení státu, díky čemuž ČSSR mohlo prožívat pocit částečného uvolnění režimu a svobody. 5. 4. 1968 byl publikován dokument s názvem *Akční program KSČ*, v němž se sice hlásilo k zásadám marxismu-leninismu, ale zároveň hovořil o demokratizaci společnosti, svobodě tisku a svobodných volbách, čili o „*socialismu s lidskou tváří*“.³³

V komparaci s obdobím první poloviny 50. let již nejsou interpretační verze článku agresivně útočné vůči americkému letectvu, tisk již také několikrát zmiňuje nálety na protektorát provedené sovětským letectvem, problém je však v tom, že je články jako sovětské neoznačovaly, připisovaly je německému letectvu.

V roce 1955 vydal deník Rudé právo článek *Lipsko-město sportu*, ve kterém jsou nálety zmiňovány v kontextu jimi vytvořených sutin, které byly použity na stavbu nového stadionu v Lipsku. Článek sice nevyužívá a neinterpretuje nálety jakožto ideologickou zbraň, nicméně zmiňuje pouze nálety americké.³⁴ Stejně jako v článcích předchozích se nelze dopátrat jediné zmínky o náletech spáchaných sovětským letectvem, přestože lze jejich přítomnost na území protektorátu díky archeologickým nálezům trosk sovětských letounů, prokázat.

³³ŠAŠINKA, Zdeněk. *Pražské jaro*. In: Odmaturuj z dějepisu 2, 188.s. DIDAKTIS, 2006. ISBN 80-7358-069-1.

³⁴*Lipsko-město sportu*. In: Rudé právo, roč. 35-36, č. 287, str. 5, 16. 10. 1955.

A pokud už se o nějakém náletu, který sovětské letectvo provedlo, zmiňuje, tak jsou přiřčeny letectvu německé armády. Proč tak komunistický tisk činil lze nejspíše vysvětlit předpokladem, že režim a vláda eliminovali z tisku vše, co by mohlo dehonestovat hrdinnou rudou armádu osvoboditelku.

V roce 1955 napsal pro Rudé právo článek Zdeněk Paul, který nazval *Zločinný záměr! K výročí bombardování Prahy americkými letouny*, kdy nálety označuje jako za úmyslné a dopředu připravené, aby poškodily budoucí čs. průmysl a ten byl tak nucen žádat americkou pomoc, v níž by ovšem americká vláda diktovala své podmínky. Američany označuje za připravovatele atomové války a nálety za zbytečné, jelikož neměli z hlediska strategického žádný význam, neboť porážka nacistického Německa byla již na spadnutí a průmyslové podniky pro něj již nic nevyrobili. Ferdinanda Peroutku označuje slovem cynik, kdy prý prohlásil ve Spojených státech, že nějaká americká či zbloudilá letka shodila normální bomby na Prahu. Naopak, glorifikuje Rudou armádu, která, na rozdíl od té americké, musela svádět tvrdé boje s esesáckými divizemi.³⁵ Obě armády tak ostře rozděljuje, čímž se dopouští esencionalizace a ostře obě vymezuje na „dobrou“ sovětskou a „zlou“ americkou. Američany, stejně jako Pichlík a Bartošek označuje za zločince a jejich konání také za zločinný záměr, jak už ostatně vypovídá samotný název článku. Autor také popisuje motiv amerického letectva k bombardování protektorátních průmyslových podniků, za něž považuje snahu oslabit země osvobozené rudou armádou skrze bombardování průmyslových podniků těchto zemí, mezi nimiž byl i Protektorát a budoucí Československo. Američany nepřímou spojuje s úmysly Nacistů, kteří během druhé světové války bojovali proti Sovětskému svazu a skrze nacistickou

³⁵PAUL, Zdeněk. *Zločinný záměr! K výročí bombardování Prahy americkými letouny*. In: Rudé právo, roč. 35-36, č. 44, str. 2, 14. 2. 1955.

válečnou techniku chtěl nepřímo vést válku proti Sovětskému svazu a průmysl zemí osvobozených právě Sovětským svazem dali američtí kapitalisté bombardovat průmyslové podniky těchto zemí, aby byl Sovětský svaz oslaben a mohli proti němu tak vést novou válku. Autor tedy nepřímo homogenizuje americkou a nacistickou armádu, jakožto agresory a původce války, skrze užití důkazu v podobě náletů amerického a „německého“ letectva na průmyslové podniky a zabíjení civilního obyvatelstva a vytváří tak obraz nepřítele a válečného zločince, stejně, jako Pichlík a Bartošek ve své publikaci *Američané v západních Čechách v roce 1945*.

V roce 1956 deník Rudé právo vydal báseň Konstantina Biebla, který v ní zmiňuje americký nálet na Prahu a v souvislosti s ním používá termín nepřátelé lidově demokratické republiky, čímž tedy přímo označuje Američany za nepřátele Československé republiky, čímž činí stejně jako Nečasová či Pichlík a Bartošek, byť nevyužívá žádný z 8 stupňů pro utváření nepřítele a ani nevyužívá žádného hanlivého výrazu pro jejich označení.³⁶

V roce 1958 vydal československý deník *Obrana lidu* článek s názvem *Smutné výročí*, jenž je memoárem na oběti a škody způsobené náletem amerického letectva. Na první pohled článek vypadal jako neškodný, vzpomínkový sloupek, avšak, když se článek podrobí důkladné analýze, vyjde najevo, že autor označil americké nálety za barbarské. Tím tedy Američany označil za barbary, nepřátele republiky a vrahy civilního obyvatelstva, což lze chápat, jako stupeň demonizace jejich činů.³⁷

V roce 1959 vytiskla *Obrana lidu* článek *Značka Škoda známá po celém světě. Sto let ve službách technického pokroku, při příležitosti 100. výročí založení*

³⁶ BIEBL, Konstantin. *Únor 1948*. In: Rudé právo, roč. 36, č. 327, str. 3, 23. 11. 1956.

³⁷ *Smutné výročí*. In: *Obrana lidu*, roč. 17, č. 39, str. 1, 14. 2. 1958.

Škodových závodů článek popisující historii těchto závodů. Nálety jsou zde zmíněny v kontextu historického vývoje továrny, a autor je interpretuje jako zcela zbytečné, z hlediska vojenského, kdy tento závod neměl 14 dní před koncem války žádný význam a za skutečný důvod považuje, že američtí monopolisté toužili po eliminaci československého zbrojního průmyslu a poškozením jednoho z pilířů československého zbrojního průmyslu chtěli Škodovku učinit závislou na zahraniční pomoci.³⁸ Článek Američany označuje termínem monopolisté, čímž je démonizuje a vypovídá za Američany k této vojenské akci a sám činí závěry, aniž by se k tomu mohlo americké velení svobodně vyjádřit. Tím se dopouští také objektivizace.

V roce 1960 *Obrana lidu* vydala článek *V Mladé Boleslavi vyrůstá největší automobilka ve střední Evropě*, v němž autor nálety také zmiňuje, ale letadla, která jej provedla, uvádí jako neoznačená letadla a nálety připisuje mstivé „fašistické“ letce.³⁹ Tento článek potvrzuje, že komunistický tisk nálety, u nichž současné výzkumy prokázaly, že je realizovalo sovětské letectvo, zamlčoval vše, co by mohlo změnit pohled veřejnosti na hrdinnou pověst armády Sovětského svazu. Autor nálet také použil jako aspekt houževnatosti československého lidu, který, i přes toto úskalí, dokázal vybudovat tvrdou práci ekonomicky nevíce prosperující automobilový závod ve střední Evropě.

V roce 1960 vydal deník *Rudé právo* článek Marie Vojtíškové s názvem *Před patnácti lety, po stopách bojů za svobodu*, ve kterém hovoří o náletu na Mladou Boleslav. Ten, podle jejího tvrzení, provedlo německé letectvo. Ve skutečnosti však nálet provedlo sovětské letectvo, což také dokazují závěry výzkumů z 21.

³⁸ *Značka Škoda známá po celém světě. Sto let ve službách technického pokroku*. In: *Obrana lidu*, roč. 18, č. 44, str. 1-2, 20. 2. 1959.

³⁹ HARVAN, Vlastimil. *V Mladé Boleslavi vyrůstá největší automobilka ve střední Evropě*. In: *Obrana lidu*, roč. 19, č. 140, str. 3, 9. 6. 1960.

století. Naopak, verze Vojtíškové dokazuje, že komunistický režim skutečně eliminoval z tisku vše, co by mohlo pověst Sovětského svazu a rudé armády v očích veřejnosti poškodit.⁴⁰

V roce 1965 *Obrana lidu* publikovala rozhovor s jedním z příslušníků spojeneckého velení o pražském květnovém povstání z roku 1945, v němž tento velitel nálety hloubkařů na pražské příkopy zmínil. Konkrétně je použil v kontextu útoku hořlavými pumami na Příkopy a Václavské náměstí. Autor tedy zmiňuje hloubkařské nálety, ale také je, po deseti letech, vůbec zveřejněna první přímá výpověď amerického velení, aniž by za něj činil výpověď a závěry tisk. Přesto ale autor rozhovoru vkládá roli západních spojenců a náletů do negativního kontextu v kolaboraci a dohodami mezi americkým a německým velením a jako důvod udává záměr Churchilla upevnit své vlastní pozice a buržoasie a Československu tak ztížit budoucí výstavbu z vůle komunistické strany a československého lidu.⁴¹

Ideologický boj se však neodehrával jen na poli tisku, ale také v oblasti školství. Již v roce 1954 Ministerstvo školství zavedlo, že výsledkem studia mělo být poznání žáků, že jediná a pravá demokracie je ta sovětská. Školský zákon z roku 1960 zase naopak říká, že výchova a vyučování jsou založeny na vědeckém světovém názoru a že učitelé musí být spjati s dělnickou třídou a žáky vychovávat v duchu budování vyspělé socialistické společnosti. Znění tohoto zákona se i nepochybně odrazilo na interpretaci důvodů náletů v učebnicích dějepisu očima tehdejších autorů učebnic.

⁴⁰ VOJTÍŠKOVÁ, Marie. *Před patnácti lety, po stopách bojů za svobodu*. In: Rudé právo, roč. 40-41, č. 127, str. 2, 8. 5. 1960.

⁴¹ *Jak to skutečně bylo v Pražském povstání*. In: Obrana lidu, roč. 24, č. 16, str. 6, 17. 4. 1965.

V roce 1966 Karel Bartošek, spoluautor publikace *Američané v západních Čechách v roce 1945*, zmínil nálety na Plzeň v učebnici Dějepisu pro devátý ročník základní devítileté školy. Popsal je plně v souladu s komunistickou, nepřátelskou ideologií stejně, jako tomu učinil ve své publikaci o roli Američanů při osvobození protektorátu a esencionalizoval osvobozené armády. Hodnou, rudou, hrdinnou, která chtěla ušetřit průmyslové podniky v Ostravě a učinila tak oklikový manévr přes Opavsko, aby následně podstoupila tvrdý boj s nacistickými pevnostmi. Jako oponenta proti ní postavil zlou, americkou, imperialistickou armádu, která naopak poskytla azyl německým válečným zločincům a úmyslně bombardovala Plzeň, aby poválečnému Československu znemožnilo ihned obnovit výrobu.⁴² V této interpretační verzi můžeme nalézt i objektivizaci a dichotomizaci, jelikož jsou oba způsoby osvobození spojeneckými armádami tvrdě rozděleni a autor učebnice vkládá do úst letectva USA vlastní teze, aniž by se k nim vláda USA mohla svobodně vyjádřit. Jelikož se jedná o pramen v podobě učební pomůcky, tak lze s jistotou tvrdit, že text socialistických učebnic musel plně souznít se školským zákonem o vyučování marxismu-leninismu a poznání správné socialistické, jediné a pravé, lidové demokracie. A jelikož se jedná o pramen, který byl zacílen na budoucí mládež socialistického Československa, s největší pravděpodobností u čtenářů snadno vyvolal představu třídního nepřítele a nutnost veškeré nenávisti vůči němu.

Komunistický režim se sice uvolnil, to však ale neznamenalo, že by se oficiální ideologický narativ o Američanech jako o nepřátelích vytratil ze sdělovacích médií a školských materiálů. V této etapě komunistického režimu se působnost tematiky náletů rozšiřuje i do oblasti školství, ve kterém zůstává ve stejném

⁴² BARTOŠEK, Karel. *Dějepis pro devátý ročník základní devítileté školy* (kap. 83, *Osvobození Evropy Rudou armádou*, str. 134). Praha, Státní pedagogické nakladatelství, 1966. Moravská zemská knihovna, PK -0034. 913-66.

narativu jako na poli sdělovacích médií a je zaměřen proti armádě Spojených států, která je stále chápána jako kapitalistická a vykořisťovatelská, která nálety nepáchala z důvodu rychlejší porážky nacistického Německa, ale z důvodu eliminace obchodní konkurence ze střeoevropského prostoru. Nálety tak stále zastávaly funkci ideologické zbraně pro legitimizaci moci komunistického režimu, ovšem s tím rozdílem, že tento ideologický narativ byl vložen také do učebních osnov, nejspíše proto, aby si komunistická strana do budoucna pojistila své postavení tím, že v duchu své vlastní ideologie vychová mládež, která nebude pochybovat o zřůdnosti činů americké armády na konci druhé světové války a udrží tak nadále komunistickou vládu u moci a Československo v orientaci na Sovětský svaz.

5. Interpretace v letech 1969-1989

Po vpádu vojsk Varšavské smlouvy byly definitivně pohřbeny veškeré pokusy o demokratizaci a humanizaci komunistického řádu. Od roku 1969 se v Československu začal prosazovat tzv. normalizační proces, jehož zásady byly sepsány v brožuře *Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti po XIII. sjezdu KSČ*. Důsledkem normalizace byla, v oblasti tisku, postupná likvidace všech nekomunistických periodik.⁴³ Tento stav setrval až do roku 1989, s jistou mírou uvolňování šroubů, kdy byl komunistický režim definitivně sražen na kolena.

Interpretační verze článků se stále nesly v duchu komunistické ideologie, ale

⁴³PROKOP, Vladimír. *Literatura v letech 1968-1989*. In: Přehled české literatury 20. století. O. K.-Soft, Sokolov, 1998.

oproti předchozí dekádě už lze přeci jenom určitou změnu v interpretačních verzích zaznamenat. Např., že články, byť ne nějak v masivní míře, publikují informace o sovětských náletech, ale jako sovětské je neuvádí, ale za jejich viníky označují Němce. Americké nálety na protektorát již nechápou jako agresi vůči československému obyvatelstvu, ale jako osvoboditelský boj za účelem porážky nacismu.^(viz poznámka č. 49)

V roce 1970 vydal československý filmový týdeník dvouminutovou reportáž s názvem *Před 25 lety*, jehož autor popisuje škody vzniklé anglo-americkým náletem na Prahu. Nálet popisuje jako naprosto zbytečný. Sice přímo nediskriminuje americké a anglické letectvo, ale reportáž vypovídá pouze o náletech USA a Velké Británie, nikoliv však o náletech sovětských, čímž nepřímou obě západní mocnosti diskredituje a přiřívá jim tak nálepku nepřátel Československa. Reportáž je také vydána v období normalizace, což znamená, že reportáž mohla ideálně posloužit k vyobrazení Britů a Američanů jakožto válečných zločinců, kteří podstoupí cokoliv proto, aby dosáhli vlastních cílů.

V roce 1970 v deníku *Obrana lidu* Jiří Kopecký uvedl článek *Nesmyslný nálet na Prahu*. Kopecký sice přímo neosočil Američany z válečných zločinů na civilním obyvatelstvu jako Bartošek a Pichlík, přesto je ale označuje za zbytečné, čímž zpochybnil osvoboditelskou roli americké armády ve druhé světové válce. Dále uvedl, že nálety stály naprosto zbytečně protektorát a budoucí Československo životy stovek lidí a nedozírné škody na historických památkách a průmyslových závodech.⁴⁴ Tím činy amerického letectva demonizuje a co se týká bombardování civilních cílů, tak i to lze považovat za válečný zločin. Z toho lze vyvodit závěr, že i když autor zřejmě nemínil americké letectvo označit za

⁴⁴ KOPECKÝ, Jiří. *Nesmyslný nálet na Prahu*. In: *Obrana lidu*, roč. 29, č. 7, str. 1, 14. 2. 1970.

zločinné, tak se mu to, byť nepřímou, podařilo.

V roce 1970 vydala *Stráž lidu* článek *Poslední den*, v němž byly nálety interpretovány očima pamětníka. Tvrdil, že nejhorší nálety probíhaly v nočních hodinách, a jelikož sovětské letectvo provádělo své vojenské operace v noci, jak např. dokazuje historik Jiří Rajlich, tak je vysoce pravděpodobné, že nálet popsaný pamětníkem, provedlo sovětské letectvo. Autor článku dokonce přímo rudou armádu zmínil, ale jako mírotvorce a osvoboditele. Domnívám se však, že pokud by se jednalo o americké nálety a vojenské akce, nepochybně by je komunistická ideologie označila za imperialistickou sabotážní akci. Jelikož se ale jednalo o článek glorifikující válečné zásluhy sovětské armády, zřejmě nestála v cestě žádná překážka tomu, aby byly její nálety propojeny s mašinérií druhé světové války.⁴⁵ Tento článek byl navíc vzácný v tom, že jako jeden z několika málo v komunistickém tisku spojil slova nálet a Sověti dohromady, čímž otevřeně přiznal., že nálety neprovedlo jen americké, ale také sovětské letectvo.

V roce 1973 vydala *Stráž lidu* memoáry příslušníka 1. čs. Armádního sboru v SSSR Václava Novotného, který se účastnil osvobozeneckých bojů na východní frontě se svým spolužákem, co by patnáctiletý chlapec. Nálety zde uvedl jakožto kontext své cesty na východní frontu, kdy, dle jeho tvrzení, nádraží a tratě bombardovalo německé letectvo. Nakolik je tato informace faktická, přesně ověřit nedokážu, přesto však lze předpokládat, že i německé letectvo bombardovalo železniční tratě, aby spojencům znemožnilo přesun vojenského materiálu a vojáků samotných.⁴⁶ Tento článek označil za agresora nacistické

⁴⁵ ZNAČKA „KVĚTEN“. *Poslední den*. In: *Stráž lidu*, roč. 50, č. 52, str. 3, 9. 5. 1970.

⁴⁶ BAHOUNEK, Oldřich. *Ze vzpomínek příslušníka 1. čs. armádního sboru v SSSR soudruha Václava Novotného*. In: *Stráž lidu*, roč. 53, č. 53, str. 5, 8. 5. 1973.

Německo, čímž se sice nedopustil vědomé lži, ale článek by mohl, za daných okolností, vyvolat ve čtenáři pocit nenávisti vůči poválečnému Německu a vytvořit z něj nepřítele, což byl ostatně i cíl komunistické propagandy.

V roce 1980 publikovala Eva Poláčková ve *Stráži lidu* článek *Bábinka*, v němž popsala životní osudy Marie Alkové, zdravotnické pracovnice. Slovo nálet Poláčková ve svém článku také použila, ale nikoliv v kontextu útočném, ideologickém a propagandistickém, ale v kontextu vyprávění pamětnice, která svou obětavou péčí pomáhala s odklizením následků těchto ničivých náletů.⁴⁷ Nálety už tak nejsou, oproti padesátým a konci šedesátých let dvacátého století interpretovány jako předmět nenávisti vůči spojeným státům, ale už se pomalu stávají předmětem neutrální interpretace v kontextu vyprávění jednotlivých pamětníků, kteří nálety zažili na vlastní kůži.

V roce 1980 publikovala jistá Eliška Resková ve *Stráži lidu* memoáry své rodiny v článku *Dva příběhy jednoho dne*, v němž nálety zmiňuje v kontextu kuchyňské činnosti své matky, která ještě před dopadem bomb stačila vytáhnout z trouby švestkový koláč. Nálet je tak pouze neškodnou vzpomínkou malé holčičky na průběh druhé světové války.⁴⁸

V roce 1974 v *Obraně lidu* vyšel článek s názvem *Za svobodu bratrské země*, jenž byl jedním z prvních článků, který obsahoval přiznání sovětských náletů za celou dosavadní socialistickou éru. Autor sice otevřeně přiznal, že protektorát bombardovalo i sovětské letectvo, čímž tedy zlomil dosavadní, komunistickou propagandou udržovaný, dvojí metr a zrušil tak esencionalizaci rozdělení náletů na americké a německé. Autor sice přiznává, že i sovětské letectvo bombardovalo protektorátní města, ale interpretoval, na rozdíl od amerických náletů, ne jako

⁴⁷ POLÁČKOVÁ, Eva. *Bábinka*. In: *Stráž lidu*, roč. 60, č. 96, str. 5, 16. 8. 1980.

⁴⁸ RESKOVÁ, Eliška. *Dva příběhy jednoho dne*. In: *Stráž lidu*, roč. 60, č. 2, str. 4, 5. 1. 1980.

sabotážní a zločinné, nýbrž jako hrdinné, osvoboditelské, jenž přispěly k porážce nacismu na území protektorátu.⁴⁹

V roce 1974 natočil režisér Jiří Sequens filmovou televizní sérii *Třicet případů majora Zemana*, v němž je také americký nálet na Prahu zmíněn. Konkrétně v kontextu příběhu chirurga, dříve operujícího ve vinohradské nemocnici, ale který po roce 1945 odešel na místo obvodního lékaře do československé pohraniční obce Kateřinská hora. Důvodem byl alkoholismus. V troskách jeho vinohradského bytu, který padl náletu za oběť, totiž zahynula jeho manželka se dvěma dcerami. Na první pohled by se mohlo tedy zdát, že se jednalo pouze o neutrální vzpomínky na tragédii člověka, který podobně jako mnoho lidí, přišel během náletu na Prahu o někoho z okruhu svých blízkých, či rodiny. Nicméně, i v této seriálové inscenaci režisér učinil krok ve prospěch komunistické vlády a jeho propagandě. režisér použil pouze americký, nikoliv sovětský nálet, čímž chtěl nejspíše v očích veřejnosti uměle živit obraz o zvěrstvech a zlu páchaného americkým letectvem na civilním obyvatelstvu tehdejšího protektorátu. Seriál byl natočen v roce 1974, tedy v období tzv. normalizace, kdy komunistická vláda a režim stále zamlčovali vše, co by mohlo jakýmkoliv způsobem zdiskreditovat pověst a obraz Rudé armády.⁵⁰ Sequens tedy stále setrval ve stereotypu komunistické ideologie a antiamerické propagandy, stejně, jako to doposud činily ostatní sdělovací média.

V roce 1975 vydal deník Rudé právo článek s názvem *Americké bomby na Prahu, nejen k 30. výročí náletu*. Článek samotný je sice pouze prostou výpovědí

⁴⁹ Mjr. PANČUK, V. *Za svobodu bratrské země*. In: *Obrana lidu*, roč. 33, č. 2, str. 6, 12. 1. 1974

⁵⁰ SEQUENS, Jiří. *Třicet případů majora Zemana (3. díl, Loupež sladkého „I“*, 43:02 min).

FILMOVÉ STUDIO Barrandov pro Ústřední redakci armády, bezpečnosti a branosti, 1974.

pamětníka, nicméně ze samotného nadpisu článku už lze vyčíst, jakým ideologickým směrem se bude článek orientovat. Název americký nálet na Prahu opět vypovídá, stejně jako v předchozích případech, pouze o náletech amerických nikoliv sovětských. Tím autor použil dichotomizaci a rozděluje, byť ne konkrétními větami či odkazy sovětské a americké letectvo, což potvrdil tím, že v článku se zmiňuje pouze o Rudé armádě, která se ten den přiblížila na 60. km od Berlína.⁵¹

V roce 1975 byl v deníku *Obrana lidu* publikován sloupeček *30 výročí slavných bojů*, v němž je zmíněn v pořadí druhý americký nálet na Prahu. Krátká zpráva sice mohla jako pouhé upozornění na jednu z mnoha vojenských operací nad územím protektorátu, ale pokud článek podrobíme detailnějšímu rozboru, tak pochopíme, že se poprvé bojová akce Američanů nachází poprvé pod termínem slavný. Není zde upozorňováno na jeho zločinné záměry, Američané nejsou nazýváni, imperialisty, kapitalisty, monopolisty a dolarovými žraloky. Jejich nálety nejsou popisovány jako cílená likvidace konkurenčního průmyslu a součást americké kolonizace.

V roce 1975 komunistický tisk také zmiňuje sovětské nálety v článku *Dvě hodiny před vítězstvím*, sepsaný sovětským autorem V. V. Barančikovem V příloze Rudého Práva *Halo sobota*. Autor v něm jasně a otevřeně přiznává sovětské bojové akce v podobě náletů na Protektorát prostřednictvím memoáru sovětského podplukovníka v záloze Kosareva, který vzpomíná na letecké operace svého kolegy kapitána Grigorijeva. Co je zajímavé, že uvádí špatné povětrnostní podmínky při osvobození Prahy. Co je však důležitější, tak že komunistický tisk překroutil tuto výpověď ve prospěch rudé armády, jelikož, na

⁵¹ *Americké bomby na Prahu, nejen k 30. výročí náletu*. In: Rudé právo, roč. 55-56, č. 38, str. 3, 14. 2. 1975.

rozdíl u článků týkajících se amerických náletů, u kterých uvádí jako bezprostřední cíle průmyslové podniky s účelem eliminace konkurence, tak tento článek naopak sovětské nálety označuje za hrdinnou, osvoboditelskou akci, jelikož, podle tvrzení článků, sovětské letectvo útočilo výhradně na vojenskou techniku hitlerovců, nikoliv na bezbranné civilní obyvatelstvo a fabriky. Celá akce je tedy chápána jako útok s cílem porážky nacistického Německa., kterého tento článek označuje za nepřítele a protivníka. Dále tedy pokračuje ve vytváření obrazu nepřítele, ovšem ne už v podobě Spojených států, nýbrž nacistického Německa.⁵² V komparaci s předchozími články tu určitou změnu spatřit lze. Komunistická strana za své třicetileté působení byť v cenzurních úpravách, přiznala, že protektorát nebombardovali pouze Američané, ale i Sověti.

V roce 1979 vytiskl deník *Obrana lidu* článek s názvem *Muž, který přežil*. Tento článek je výpovědí subjektivních pocitů pamětníka Karla Moudrého, který nálety zažil doslova v přímém přenosu, neboť seděl ve vlaku, jenž byl transportem do koncentračního tábora směrem na Katovice, který nálet zasáhl, nicméně, jemu samotnému se podařilo uniknout, neboť železničáři zavčasu otevřeli dveře vagonu a Moudrý spolu se svými spoluvězni mohl uniknout.⁵³ Mohlo by se tedy zdát, že se jedná jen o vzpomínky prostého člověka, nicméně, z interpretační verze článku lze předpokládat, že si jej komunistická propaganda uzpůsobila pro své vlastní účely a z obsahu článku lze vyčíst, že pamětník prožíval hned dvojí hrůzu. Jednak hrůzu z německého transportu, jednak hrůzu z hloubkařských náletů. Článek obě věci sice přímo dohromady nehomogenizoval, ale i tak, vzhledem k předchozímu, desítky let přetrvávajícímu ideologickému narrativu si je, s největší pravděpodobností

⁵²BARANČIKOV, V., V.:*Dvě hodiny před vítězstvím*. In: Halo Sobota 19, příloha Rudého práva, roč. 55-56, č. 108, str. 3, 9. 5. 1975.

⁵³MOUDRÝ, Karel. *Muž, který přežil*. In: *Obrana lidu*, roč. 38, č. 18, str. 5, 5. 5. 1979.

většina čtenářů, vyjma těch, kteří disponovali kritickým myšlením, mohlo vykládat svým vlastním způsobem a zvěrstva Němců a Američanů s největší pravděpodobností tak ztotožnit.

V roce 1980 v *Obraně lidu* vyšel článek *Třicet tankistů v pražském povstání*, který zmiňuje nálety na protektorátní Prahu v kontextu vojenských manévřů osvobozené rudé armády. Za viníky náletů označil německé letectvo, které pomocí těchto náletů zamýšlelo vyřadit budovu Českého rozhlasu z provozu a tím s větší silou udeřit na jeho obránce.⁵⁴ Autor článku nálety ze dne 6. května 1945 prohlásil za německou vojenskou akci, čímž se nedopustil žádné lži, překrucování ani vytváření antiamerické propagandy. Otázka však zní, proč. Nejspíše proto, že čtenáři komunistických novinových deníků už byli nejspíše ideologickou, nepřátelskou propagandou natolik přesyceni, že by na ně neměla už žádný účinek, nebo, což považuji za daleko pravděpodobnější, se cenzura, uvalená na všechny sdělovací média podobně, jako v 60. letech uvolnila a autoři článků se tak již nemuseli striktně držet ideologického narrativu a mohli relativně svobodně publikovat, aniž by museli fakta překrucovat. Stejně je tomu také v případě tohoto článku, kdy jeho autor, František Huťka po pravdě napsal, že nálety na budovu Českého rozhlasu spáchalo německé letectvo.

V roce 1987 vydala *Obrana lidu* článek s názvem *Atentát*, jehož autor v něm popsal přípravy a průběh atentátu na říšského protektora Reinharda Heydricha a nálety v tomto článku kontextualizoval v souvislosti s činností londýnské odbojové skupiny *Silver A*, která byla pověřena provedením atentátu. Autor článku tvrdí, že si nálet na plzeňskou Škodovku odboj a dělníci Škodovky přímo

⁵⁴ HUŤKA, František. *Třicet tankistů v pražském povstání*. In: *Obrana lidu*, roč. 39, č. 19, str. 4, 10. 5. 1980.

vyžádali, a že o tři roky později, tj. v dubnu 1945, vydařil.⁵⁵ Vůbec jeden z mála článků, který se věnuje i činnosti západního odboje, což bylo na komunistickou éru dost neobvyklé a neslučitelné s komunistickou ideologií. Nálety autor nedemonstruje jako imperialistickou agresi, ale jako konkrétní požadavek ze strany protektorátního odboje a dělnictva. Nálety západních velmocí tak neplní úlohu předmětu vytváření antiamerické propagandy, ale vojenské akce, která měla přispět k rychlejší porážce německé armády. Že autor otevřeně publikoval článek o západní odbojové činnosti a nálety nepopsal jako imperialistickou agresi, lze vysvětlit s největší pravděpodobností faktem, že článek vyšel dva roky před listopadem 1989 a komunistická strana již pomalu, ale jistě ztrácela pevnou půdu pod nohama, což by mohlo naznačovat, že neměla množství potřebných prostředků, aby své ideologické teze a cenzurní normy ve všech sdělovacích médiích uhlídala.

V této závěrečné etapě komunistického režimu články zaujímají hlubší a širší zorné pole a tisk už se vyjadřuje také k náletům německým i sovětským. Články v tomto období se, vedle škod způsobených nálety a jeho viníky, také zabývá jinými důvody páchaní náletů, než jaké uváděla oficiální ideologie a narrativ. A tím bylo např. špatné počasí, které mělo americké bombardéry údajně zmást. Média také nálety nově vkládají nálety do kontextu s odbojovou činností, ovšem ne východní, ale západní. Tím, že se média poprvé za celou existenci komunistického režimu vyjádřila k západní odbojové činnosti, nejspíše značilo, že komunisté už neměli dostatek prostředků na zajištění cenzury a mohlo to naznačovat blížící se konec socialistické éry. Také slovní ideologické vzorce vytvářející obraz nepřítele v podobě americké armády se již pomalu z médií vytrácel, neznamená to však, že by se vytratil definitivně. Příčina s největší

⁵⁵ ŠIMÁNA, Karel. *Atentát*. In: *Obrana lidu*, roč. 46, č. 21, str. 4, 1987.

pravděpodobností tkvěla v tom, že historici, kteří nesouhlasili s ideologickým narrativem náletů vytvořeného komunistickou stranou a byla jim tak zakázána činnost, se opět pomalu mohli navracet na svá místa a svobodně publikovat v novinách, čímž se veřejnosti rozšířilo povědomí a kontext komplikované mozaiky náletů, než jaké jim do této doby články nabízely.

6. Interpretace v letech 1990-2015

V devadesátých letech 20. století dochází k všeobecnému rozvolnění ve všech oblastech života. Postupně je zrušena cenzura, jsou obnoveny opět demokratické volby s účastí všech politických stran bývalé Národní fronty, kromě stran zakázaných.

Pro články týkající se náletů, to znamená, že se již nemusí řídit oficiální komunistickou ideologií a nejsou tak spolu s historiky, kteří byli často proti své vlastní vůli nuceni odhalovat třídního nepřítele, jsou zbaveni těchto pout a mohou opět svobodně bádát a publikovat. Nálety už tak neplnily roli ideologické zbraně vlády, ale staly objektem historického bádání, pátralo se po jeho příčinách a dokonce si je jako téma zvolili budoucí odborní pracovníci, kteří jej zpracovali z různých úhlů pohledu, čímž také dokázali vyvrátit desítky let uměle vytvářené mýty o Američanech, jenž je vykresloval jako nepřátele republiky a kapitalistické dravce, kteří se neštíteli kvůli finančním ziskům úmyslně zničit budoucí Československý průmysl a Sovětech, jejichž nálety byly po celou dobu trvání komunistického režimu připisovány německému letectvu, nebo, až na drobné výjimky, nebyly zmiňovány vůbec. Nicméně, články mohou na někoho působit i tím dojmem, že narrativ se pouze obrátil a články nyní diskreditují armádu sovětskou a naopak glorifikují armádu americkou. Do jisté míry by to

možné tvrdit bylo, jelikož po roce 1989 Československá/Česká republika změnila orientaci své zahraniční politiky na Spojené státy v rámci Severoatlantické aliance a tehdejší/současný režim se naopak snažil v kontextu své „ideologie“ reinterpretovat vše, co by mohlo naopak poškodit pověst Spojených států americké armády a Severoatlantické aliance. To je však, jak již tvrdil Michal Plavec, záležitostí nikoliv amerického, nýbrž českého tisku a historiografie.

V roce 1991 vyšel ve *Stráži lidu* článek Vlastimila Zbírala *ve vzájemné spojitosti*. Autor článku popisuje několik málo vzpomínek na druhou světovou válku z prostředí Řepčína, čtvrti protektorátního města Olomouce. Nálet na Olomouc, který popisuje nálet očima prostého chlapce, který vzpomínal na nálet, který rozbořil jeho sousedovi celý dům. Článek zakončuje memoárem na přátelský rozhovor se starším sovětským vojákem, jenž směrem k chlapci a jeho kamarádům pronesl tento výrok, citují: „ *To nic, kluci. Je svoboda, dům bude, všechno bude. Není třeba naříkat.*“⁵⁶ Článek vyšel bezprostředně krátce po listopadu 1989 a z toho lze i usuzovat jeho ideologickou orientaci. Článek nikoho nedémonizuje, nikoho propagandisticky neosočuje a ani skrze něj nevytváří obraz nepřítele režimu. Je čistým memoárem pamětníka. Avšak, za jistých předpokladů by se dal považovat za prvopočátek dehonestáční kampaně vůči sovětskému letectvu. Jedním z předpokladů je, jak jsem již avizoval v úvodu této kapitoly je fakt, že komunistický režim padl, utvářel se nový, společenský režim a Československo změnilo svoji orientaci ze Sovětského svazu na Spojené státy americké. Z toho lze tedy vyvozovat, že tisk bude toto téma v budoucích časech interpretovat ve prospěch nového spojence, jímž byli západní evropské velmoci a Spojené státy.

⁵⁶ ZBÍRAL, Vlastimil. *Ve vzájemné spojitosti*. In: *Stráž lidu*, roč. 71, č. 20, str. 3, 18. 5. 1991.

V roce 1997 vyšla odborná publikace s názvem *Mustangy nad Protektorátem* od vojenského historika Jiřího Rajlich, která je, dle autorových slov, pouze zhuštěným, maximálně stručným, rekonstruovaným deníkovým záznamem, obsahující základní údaje o těchto náletech, jejich výsledky a ztráty vojenské a civilní.⁵⁷ Kniha je skutečně objektivním deníkem válečného zpravodajství, bez jakékoliv útočné antiamerické ideologie ani jakéhokoliv z 8 stupňů pro konstrukt obrazu nepřítele, přesto však pojem nepřítel i jeho obraz ve své knize použil, ale pouze jako příklad německé, protektorátní propagandy, kterou později převzala i propaganda komunistická. Rajlich ve své publikaci využil článku periodika *Národní politika* s názvem *Teror s časovanými pumami*, který vypovídá o náletu na Brno, jenž tento protektorátní článek označuje za teroristický, jelikož američtí letci použili časovaných pum, a dopustili se tak terorizování místního obyvatelstva.⁵⁸ Na rozdíl od komunistické propagandy, která automaticky označila americké letectvo za teroristy, dravce a nepřátele československé republiky, Rajlich, bez jakýchkoliv předsudků vysvětlil příčiny náletů a také příčiny úmrtí civilního obyvatelstva při náletech, kdy za hlavní příčinu považoval především špatné povětrnostní podmínky a chyby amerických značkových letounů. Pomocí záznamů v americkém generálním štábu navíc dokázal, že americké letectvo, jak se snažila tvrdit komunistická propaganda, neurčilo protektorátní fabriky, za hlavní, nýbrž příležitostný cíl.⁵⁹ Na rozdíl od komunistických periodik tedy Rajlich tvrdil, že nálet na protektorátní města a továrny nebyl cíleně namířenou likvidací americké konkurence, ale tragickou souhrou mnoha náhod.

V roce 2009 publikoval Český rozhlas reportáž s názvem *Květnové oslavy*

⁵⁷RAJLICH, Jiří. *Mustangy nad Protektorátem* (str: 3). Praha, 1997. ISBN 80-902238-1-8.

⁵⁸Tamtéž, str. 74

⁵⁹Tamtéž, str. 100

osvobození, kdy rozhlasu poskytla rozhovor paní Eva Klausnerová, obyvatelka Plzně a pamětnice náletu na toto město. Klausnerová tvrdí, že postmoderní doba zpochybňuje vše, co bylo dříve svaté a samozřejmé v tematice náletů, a že v jejím kontextu někteří Plzeňané dodnes tvrdí, že není co oslavovat a vůči americkému letectvu cítí hořkost z důvodu, že ještě měsíc před koncem války bombardovali plzeňskou Škodovku, čímž setrvávají v komunistickém narrativu o úmyslném, nikoliv nezbytném činu k rychlejšímu ukončení války. To je však v přímém rozporu s jejím tvrzením, podle kterého nikoho z jejího okolí nenapadlo zlobit se na spojenecká letadla. Naopak, vinu za bombardování Plzně přisoudila Němcům, jakožto původcům druhé světové války. Jako důvod bombardování uvádí, že ještě v dubnu se na území Protektorátu stahovala a chtěla ještě klást odpor spojencům do poslední chvíle.⁶⁰ Reportáž je tedy v přímém rozporu s tím, co tvrdí články Rudého práva z padesátých let, které publikují tezi, že nálety stačily k tomu, aby celé obyvatelstvo tehdejšího Československa nenávidělo americké imperialisty. Výpověď Klausnerové dokazuje, že tomu tak nebylo a dává tak najevo, že komunistická propaganda automaticky vkládala do úst veřejnosti své myšlenky, tedy se dopouštěla i objektivizace na československých občanech, jelikož jim dopředu vkládala do úst prostřednictvím tisku svou vlastní ideologii a interpretační verzi události, v souladu s vlastními politickými zájmy.

V roce 2014 sepsala Andrea Budinská bakalářskou práci s názvem *Druhý život náletů v Pardubicích*, v níž autorka popisuje v 11 kapitolách průběh a důsledky všech náletů, jejichž cílem se Pardubice staly. V práci není přítomnost jakéhokoliv otevřeného nepřátelství a nenávisti vůči americkému letectvu a

⁶⁰KLAUSNEROVÁ, Eva. *Květnové oslavy osvobození*. In: PLZEN.ROZHLAS.CZ. Dostupné on-line z: (<https://plzen.rozhlas.cz/kvetnove-oslavy-osvobozeni-6781249>) 18. 5. 2009

Spojeným státům, typického pro komunistický režim a i když autorka slovo nepřítel používá, tak v kontextu nikoliv ideologické propagační zbraně, ale vládního nařízení v případě náletu, které nařizovalo vytvořit zatemnění oken na noc, jelikož, cituji: „*Světlo přitahovalo nepřítele, bylo proto velmi důležité okna na noc zatemňovat.*“⁶¹

V roce 2015 sepsal Michal Plavec článek s názvem *Stále živá historie. Sovětská propaganda kolem náletů*, která je prakticky stručným souhrnem předmětu výzkumu mé bakalářské práce. Článek se skládá ze dvou částí, přičemž první část popisuje komunistickou propagandu kolem amerických náletů, spolu s jejich průběhem a důsledky. Druhá pak popisuje zamlčování sovětských náletů či nařčení německého letectva z jejich provedení. Plavec tvrdí, že bombardování českých a moravských měst dodnes rozpoutává emotivní diskuse, přičemž jsou nejvíce připomínány nálety amerického letectva na Prahu a Plzeň a naproti tomu jsou pak opomíjeny či zkruslovány nálety sovětského letectva, kdy autoři různých příspěvků za ně přisuzují vinu německému letectvu. Tvrdí také, že verzi s německými letadly někteří obyvatelé míst postižených sovětskými nálety věří dodnes. Závěrečná autorova myšlenka zní, že problém nebyl ze strany Sovětského svazu, který neměl problém své bojové akce přiznat, ale v české historiografii, která utvořila jakési, jeho slovy, cituji „*Propagandistické klišé*“, které později použila jakožto útočnou propagandu vůči Spojeným státům, s cílem vytvořit z nich úhlavního nepřítele Československé socialistické republiky.⁶²

⁶¹BUDINSKÁ, Andrea. *Druhý život náletů v Pardubicích (str 57)*. Univerzita Karlova v Praze, Katedra dějin a didaktiky dějepisu, 2014.

⁶²PLAVEC, Michal. *Stále živá historie. Sovětská propaganda kolem náletů*. In: *Paměť a dějiny (str. 37-46)*., č.2., 2014.

V roce 2015 na internetovém zpravodajském portálu *iDNES.cz* Jan Wirnitzer publikoval článek *Bomby na protektorát zkrátily válku. Zneužila je hnědá i rudá propaganda*. Už samotný název článku informuje o tom, že autor, na rozdíl od komunistických periodik, hovoří o rudé propagandě, čímž se dopuští diskreditace a dehonestace Rudé armády, do roku 1990 zcela nepřípustné záležitosti, vyjma článku z roku 1975 (*viz 5. kapitola*), jenž veřejnost informoval o „hrdinném“ sovětském útoku na německou vojenskou techniku. Vojtášek tvrdí, že nálety nebyly pouze útoky, ale též tragickými omyly, jejichž civilní oběti se staly ideálním soustem pro nacistickou i německou propagandu. Už tento úvod článku lze podrobit interpretaci a komparaci s dobou minulou. Autor provádí homogenizaci, jelikož stírá rozdíl mezi nacistickou a komunistickou propagandou a tím tak, byť ne doslovně, vytváří obraz nepřítele v podobě sovětské armády, jelikož, stejně jako komunistická propaganda srovnávala Američany s nacisty, tak autor naopak srovnává Sověty s nacisty. Jeho článek zahrnuje i tezi, že mezi komunistickým výkladem dějin a historií byl leckdy dost podstatný rozdíl. Cílem tohoto výkladu bylo utajit vše, co by mohlo narušit obraz hrdinné Rudé armády, osvoboditelky, zatímco nálety západních spojenců byly demonizovány. Wirnitzer zde přímo užívá slova demonizace, čímž upozorňuje především na zveličování amerických náletů komunistickým deníkem Rudé právo. Autor odkazuje na historika Jiřího Rajlicha, který nálety Američanů omlouvá nepříznivým počasím, přestože někteří tvrdí, že se na něj americké velení pouze vymlouvá. Zároveň komparuje rozdíl mezi komunistickou a protektorátní propagandou. Podle něj, Nacistická propaganda stavěla více na emocionálním prožitku, zatímco komunistická byla vystavěna více racionálně v odkazu na konkrétní politiku a ideologii.⁶³ Já však tvrdím, že obě propagandy

byly zcela totožné, neboť, pokud použijeme např. pojem anglo-američtí teroristé z protektorátního tisku a anglo-američtí imperialisté, tak oba pojmy mohou v lidech vyvolat emoce bez ohledu na užití konkrétního slovního vzorce, ideologického narrativu či konkrétních aspektů.

Po roce 1989 dostává tematika náletů v médiích zcela jiný charakter, než za dob komunistického režimu. Články nejsou subjektivně zaměřeny a zaujímají mnohem hlubší úhly pohledu, kdy se nesoustředí pouze na viníka náletů, škody způsobené nálety, ale také na jejich plánování, jejich relevantnost v kontextu strategické významnosti ukončení druhé světové války. Historikové vydávají publikace, v nichž jako příčinu náletu udávají širší kontext a rozhodně popírají, že by šlo ze strany americké armády o úmysl, ale naopak, že se jednalo o tragické omyly způsobené nepříznivými povětrnostními podmínkami. Vedle amerických náletů se již média věnují také náletům sovětským a boří všechny uměle vytvořené mýty s nimi spojené.

Pád komunistického režimu v roce 1989 však neznamenal, že by se ideologický proruský narativ z tisku a zpravodajství vytratil. Je ještě stále možné se ho dopátrat prostřednictvím alternativních/dezinformačních webových stránek. Jedním z nich je např. portálová síť *aironet.news*, která publikovala článek *Výročí bombardování Drážďan. A bombardování Prahy 14. února 1945 – tragický omyl (?). VIDEA*, který zachoval interpretační narativ médií z období komunistického režimu. Jeho autorka zpochybňuje důvod jeho provedení za účelem urychlení porážky nacistického Německa a jako skutečný důvod uvedla oslabení pozic Sovětského svazu v Evropě. Autorka tedy tvrdí, že bombardování

⁶³WIRNITZER, Jan. *Bomby na protektorát zkrátily válku. Zneužila je hnědá i rudá propaganda*. In: iDNES.cz. Dostupné on-line z: (https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/bomby-na-protektorat-nalety-a-propaganda.A150513_153553_domaci_jw)

protektorátu nebylo vojenskou operací Spojených států namířenou proti Německu, ale proti Sovětskému svazu. Autorka také vložila tuto událost do současného dění v Rusku a srovnala ji se současností, kdy se podle ní armáda Spojených států a členských zemí Severoatlantické aliance chystají k útoku na Ruskou federaci stejně, jako v roce 1945 prostřednictvím náletů. Nálety také mohly pomoci získat na stranu Ruska některé sociální skupiny či jednotlivce na území České republiky, kteří stále věří ideologickému narativu z období Československé socialistické republiky. Jeden ze čtenářů, jakýsi Teodor, který se účastnil webové diskuse nad tímto článkem publikoval následující komentář, citují: „ *Nemam zadne pribuzne – vsichni zahynuli pri naletech Anglicanu a Americanu na Prahu.*

Pilotoval jsem ruzna letadla 25 let a neni mozne zamenit Prahu s Drazdanama. jednak ze vzduchu vypadaji tato mesta uplne jinak a potom navigatori tenkrat z rychlosti letadla a smeru letu dovedli odhadnout cil i pri spatne viditelnosti. A konecne jiz tenkrat fungovala radiova navigace ADF, pomoci ktere bylo mozne pomerne presne pohybovat letadlo na urcenem radialu (primky pod urcitem uhlem, kterou bylo mozne od vysilace sledovat letadlem pomerne presne). Ze dvou radialu bylo mozne zjistit s presnosti ca. 0.5 km poszici letadla i pri nulove viditelnosti.“⁶⁴ Tím tedy čtenář tohoto článku jasně popřel tvrzení současných historiků, že šlo o navigační omyl a nepřímou tak zastal ideologický narativ komunistických médií z 20. století.

⁶⁴ *Výročí bombardování Drážďan. A bombardování Prahy 14. února 1945 – tragický omyl (?)*. VIDEA. Dostupné on-line z: (<https://aeronet.news/vyroci-bombardovani-drazdan-a-bombardovani-prahy-14-unora-1945-tragicky-omyl-idea/>)

7. Shrnutí poznatků na příkladu mikroregionální sondy Hrotovice

Tato kapitola prakticky shrnuje poznatky ze všech předchozích do jediné konkrétní sondy na příkladu města Hrotovice, spadajícího pod okres města Třebíče. I sem dopadla jedna ze spojeneckých pum, konkrétně svržena ze sovětského letadla. Z tohoto brutálního zločinu byla obviněna německá armáda, jenž odsud v roce 1945 ustupovala směrem do západních Čech. Pochopitelně, komunistický režim ji, z logických důvodů, ve svých sdělovacích prostředcích ani nezmiňoval, či z ní nařknu armádu německou. Paradoxní však je, jak tvrdí vojenský historik Michal Plavec, že sovětská armáda a potažmo historiografie svoji akci a omyl otevřeně přiznala, na rozdíl od historiografie československé, později české.

Videozáznam, *Osudové okamžiky: Hrotovice*, natočený roce 2002 je prakticky výsledkem souhrnu badatelské práce tehdejší starostky Hrotovic, Suchardové. Dokument ze začátku popisuje polární zář, kterou bylo možno spatřit ze dne 25.1. na 26.1. 1938. Dokument je čistým memoárem pamětníků, kteří se n vypráví prostřednictvím masivních naturalistických výpovědí. Od uříznuté hlavy otce počínaje, cary nohou zdravotní sestry, visících na podvazcích, konče. Všichni vypovídající se však jednohlasně shodují na faktu, že zkázu do Hrotovic nepřinesla nikoliv německá, nýbrž sovětská letadla. Navzdory těmto skutečnostem však vláda a tisk zatvrzele odmítali připustit, že na vině je sovětská armáda a tak celých 40 let byly sovětské nálety na poli tisku prezentovány jako

německé či nepřátelské.⁶⁵

Michal Plavec, vojenský historik, ve svém rozhovoru, který poskytl českému rozhlasu, a jehož podrobnosti je možno si přečíst v 7. kapitole, podává, jako důkaz vyvrácení tvrzení, že bombu na Hrotovice shodili Němci, zprávu českého kriminalistického ústavu, v níž se nachází svodka 5. letecké sovětské armády o provedení akce. Jako výstižný příklad uvádí město Hrotovice na Moravě v okrese Třebíč, kdy zahynulo na 1300 českých a německých civilistů, tedy více, než za celé spojenecké nálety na konci války. Paradoxem však je, že v SSSR o tom vyházela oficiální literatura, zatímco v Československu se muselo psát „letouny bez výsostných znaků“ a naznačovalo se, že to byli Němci, nebo dokonce Američané.

Několik výzkumných materiálů pro tuto mikroregionální sondu mi poskytl internetový portál *iDNES.cz*, na němž jsem se dopátral celkově 2 článků, které se o třesné tragédii věnují buď přímo, nebo v kontextu většího historického celku stejně, jako tak činila ostatní sdělovací média, o kterých jsem se zmiňoval v předchozích kapitolách. První článek, z roku 2013, *Končila válka a na Hrotovice dopadly sovětské pumy. Zahynulo 150 lidí*, jehož autorem je Petr Večeřa, popisuje čistě tragickou událost v souvislosti připomínkou výročí této smutné události, kdy na konci druhé světové války už vítali lidé na hrotovickém náměstí osvoboditele, když na zemi dopadly sovětské smrtící letecké pumy a komunistický režim se snažil vinu přenést na Němce. Článek se snaží vyvrátit nepravdivost o svalení viny na německou armádu a to prostřednictvím nejen uvedení výpovědi pamětníků, kteří označili bombardovací letouny za sovětské,

⁶⁵*Osudové okamžiky Hrotovice*. In: Youtube.com. Dostupné on -line z: <https://www.youtube.com/watch?v=xOZ79J9nlew>

ale i prostřednictvím šetření Vojenského historického ústavu Praha a následně i Kriminalistického ústavu při tehdejší Federální kriminální policii v Praze. V roce 1992 se pak potvrdila původní verze o třech leteckých bombách shozených omylem ze sovětského letadla. To dokládala očitá svědectví žijících hrotovických občanů. Navzdory těmto skutečnostem však byla tato verze v 70. letech minulého století byla tato verze nahrazena jinou - o německých dělostřeleckých granátech vypálených od Myslibořic. A i když vyšetřovatelé v roce 1992 nedokázali přesně určit druh nevybuchlé munice, tak jednoznačně popřeli možnost výbuchu dělostřelecké střely ráže 150 mm, kterou obhajovala verze ze 70. let. Vojenský historik se k události vyjádřil těmito slovy, cituji: „*Ano, 114 obětí bylo hodně. Šlo o politováníhodný omyl, jakých se stalo na úplném konci války v republice víc. Kromě Hrotovic na Vysočině k podobným neštěstím došlo taky na několika místech v severních Čechách*“. A Hrotovice, podle autora, patřili k těm nejpostiženějším místům Protektorátu a budoucí československé republiky.⁶⁶ Druhý článek, z roku 2010, *Lidé slavili konec války, Sověti do davu shodili pumy*, jehož autorkou je Michaela Šimová nepopisuje jen hrotovickou, nýbrž i dalešickou tragédií z konce druhé světové války, kdy dne 8. května 1945 vítali obyvatelé Hrotovic na Třebíčsku před místním zámek osvoboditelskou Rudou armádu a ve zlomku sekundy se veškerá radost obrátila v prach. Půl hodiny po poledni dopadly na městečko tři pumy, které omylem shodily sovětské letouny. Zabily 150 lidí. jedna z pum spadla přímo doprostřed davu. Během pár sekund zabila 114 místních lidí a 36 Rudoarmějců. Spousta mužů, žen i dětí byla zmrzačená. Byly to tříštivé bomby, které neudělají kráter. Vybuchují asi metr nad

⁶⁶VEČEŘA, Petr. *Končila válka a na Hrotovice dopadly sovětské pumy. Zahynulo 150 lidí*. In: iDNES.cz, 12. 5. 2013. Dostupné on -line z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/hrotovice-bombardovali-soveti-i-po-skonceni-valky.A130509_1926315_jihlava-zpravy_mv

zemí, proto bylo tolik obětí. Těch, kdo masakr prožili na vlastní kůži, už moc není. Někteří o tragédii nechtějí vůbec hovořit. Např. Marie Popelková popsala svůj hrůzný zážitek těmito slovy, cituji: „*Bylo mi čtrnáct let. Nezapomenu na tu hrůzu na náměstí. Všude bylo hrozně moc krve a mrtvých. Nastalo abnormální ticho. I po těch letech se mi to vrací zpět. Ta tragédie zasáhla snad všechny rodiny. U nás nezemřel nikdo, ale v rodině mého pozdějšího manžela byly oběti.*“ Dodnes ve společnosti vzniká mnoho dohadů, co se vlastně stalo a kdo je za tuto tragédii zodpovědný? *"Historici prokázali, že bomby shodili Sověti. Bylo to omylem, protože na nedaleké křižovatce padl regulovčik,"* konstatoval hrotovický starosta Antonín Mlynář. V souvislosti s tímto neštěstím město Hrotovice sepsalo speciální smuteční kroniku, jenž má černé desky i stránky. Zdobí ji ponuré kresby a verše. Co fotka, to strastiplný osud nějaké rodiny. Třeba učitel Jan Žalud. Ten se vrátil z vězení, aby zjistil, že jeho žena, syn a matka při tragédii zahynuli. Nebo jediný místní lékař Josef Orel. Zemřel také. Lubomír Studený přežil útrapy koncentračního tábora. Domů do Hrotovic se vrátil 5. května. O tři dny později zahynul, když vítal osvoboditele.⁶⁷

Prostřednictvím portálu Deník.cz jsem se dopátral celkově dvou článků, které hrotovickou tragédií zmiňují buď přímo, či v kontextu většího tematického celku, jenž se týká problematiky druhé světové války na území Protektorátu Čechy a Morava. První článek, z roku 2015, *V posledních dnech války padaly na Třebíčsko bomby*, jehož autorem je František Vondrák, popisuje nálety na všechny obce v Třebíčském okrese, mezi nimi i ten na město Hrotovice, kdy Rudá armáda spustila velkou ofenzivu a sovětské bomby si vyžádaly

⁶⁷ŠÍMOVÁ, Michaela. *Lidé slavili konec války, Sověti do davu shodili pumy*. In: iDNES.cz, 12. 5. 2013. Dostupné on – line z: (https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/hrotovice-bombardovali-soveti-i-po-skoncení-vaiky.A130509_1926315_jihlava-zpravy_mv)

v posledních dnech, 7. a 8. května desítky lidských životů v obcích a městech na Třebíčsku. Nejznámější a největší tragédií co do počtu obětí se stal výbuch bomb na hrotovickém náměstí 8. května. „Zahynulo tam 114 místních a 36 rudoarmějců," řekl Jaroslav Bašta z Muzea Vysočiny Třebíč. Bomby z náletů však dopadly také na řadu dalších obcí na Třebíčsku již o den dříve. „Ten den začala řada útoků na postavení německé armády, Bomby z náletů však dopadly také na řadu dalších obcí na Třebíčsku již o den dříve. „Ten den začala řada útoků na postavení německé armády, ale nejen na ně. Bombardovaly se i vesnice a města," popsal Bašta. To potvrzuje i zápis v roučovanské kronice: „Sedmého května v osm hodin ráno začalo prudké letecké bombardování ruskými letadly v okolních obcích: v Rešicích, Dolních a Horních Dubňanech, Dalešicích, Přešovicích." V posledních dnech války bylo podle historiků zasaženo ruskými nálety přes šest desítek obcí. Zahynulo při nich více než třináct set lidí. Mezi nejvíce postižená místa v celé republice patřily Hrotovice.⁶⁸ Druhý článek, *Své mrtvé oplakávalo v posledních dnech války*, popisuje opět nálety na několik obcí v oblasti Moravy v okrese města Třebíče. Mezi nimi je i případ města Hrotovice. Zdaleka ne pro všechny obce na Třebíčsku byl konec druhé světové války spojen s chvílemi šťastnými. V několika z nich šířící se zprávy o vítězství nad fašismem náhle proluly zprávy velmi tragické, které natrvalo poznamenaly život mnoha zdejších rodin. V Hrotovicích zemřelo 150 lidí. Dodnes je datum 8. května 1945 v Hrotovicích úzce spjato se vzpomínkou na velkou tragédii, která se tu odehrála doslova v posledních minutách druhé světové války. Před zámek se sbíhali občané, aby přivítali vojáky rudé armády. Šťastně vyhlížející chvíle se však obratem ruky po 12.30 hodině změnily v masovou tragédii. Na prostor před

⁶⁸VONDRÁK, František. *V posledních dnech války padaly na Třebíčsko bomby*. In: Deník.cz, 8. 5. 2015. Dostupné on -line z: (https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/hrotovice-bombardovali-soveti-i-po-skonceni-valky.A130509_1926315_jihlava-zpravy_mv)

zámek dopadly omylem shozené letecké bomby z ruského letadla. Na místě zahynulo 114 občanů Hrotovic a 36 vojáků Rudé armády. Podle dobových informací byly nejmladšímu padlému teprve 4 roky, nejstaršímu 68 let. Řada raněných byla odvážena do ivančické nemocnice. Dne 11. května se konal v obci hromadný pohřeb. Někteří jsou pochováni v rodinném hrobě, jiní ve společném na hřbitově církve Československé. Obětím byl 28. října 1947 odhalen pomník na stěně zámku.⁶⁹

Tato mikroregionální sonda, zastoupena městem Hrotovice, se stala obětí sovětského náletu, tudíž náletu tabuizovaného, neboť neexistuje jeden jediný článek v komunistické éře, který by nálet na Hrotovice popisoval. Pamětníci náletů sice věděli, že se jedná o sovětská letadla, nicméně v období socialismu se o nich nemohli vyjadřovat do médií. Články o tomto náletu jsou až záležitostí po roce 2000, kdy o nich začínají vycházet články, v nichž jsou uváděny např. škody náletu, oběti náletu, ale také odhalují skutečného viníka náletů, kterým nebyli Němci, nýbrž Sověti. Články tak vypovídají o škodách, příčinách náletů a obětech, podobně, jako tomu bylo v celostátním tisku.

Závěr

Vojenská akce či agrese jakéhokoli druhu na civilním obyvatelstvu vždy byla, je

⁶⁹BÁRTÍKOVÁ, Eva. *Své mrtvé oplakávalo v posledních dnech války*. In: Deník.cz, 7.5.2010. Dostupné on-line z: (https://trebicky.denik.cz/zpravy_region/sve-mrtve-oplakavalo-v-poslednich-20100507.html)

a bude tragédií pro všechny zúčastněné. Události tohoto typu vždy vyvolají obrovskou vlnu diskusí, otázek a často nenávisti. Díky masmédiím a obrovskému rozvoji sdělovacích a komunikačních prostředků se však jakékoliv diskuse nad konkrétním tématem, v našem případě nad tématem spojenecké nálety, mohou zvrhnout v masivní informační válku. Média, často označována jako 7. velmoc, velice často podléhají státnímu doзору bez ohledu na století a státní zřízení, jelikož disponují nepředstavitelnou manipulativní silou. Stejný byl i případ spojeneckých náletů, jejichž interpretace napříč celým předsocialistickým, socialistickým a postsocialistickým obdobím procházela změnami v závislosti na měnících se politických poměrech. V předsocialistickém období se články zaměřovaly pouze na pozůstalé oběti náletů a statistiku škod. Socialistické období pak bylo rozděleno na několik etap, v nichž se zaměření článků pokaždé drobně lišilo. V 50. letech se články zaměřovaly na statistiku škod, viníky náletů a systematické vyvolávání nenávisti vůči americké armádě, z níž následně režim tvořil ideologickou propagandu nepřítele. 60. letech sice dochází k uvolnění šroubů v oblasti tisku, pro narativ náletů v literatuře se však nic zásadního nemění a nálety stále slouží jako záminka a důvod nepřátelství vůči spojeným státům ovšem s tím rozdílem, že tisk už také začíná hovořit o náletech sovětských, ale které musí, byť je oblast tisku částečně zbavena cenzury, vydávat za německé. V 70. a 80. letech pak dochází k širší kontextualizaci náletů v rámci čs. odbojové činnosti. Hrotovice, moravské městečko, které se stalo obětí náletů posloužilo v práci pouze jako konkrétní příklad, který má čtenáři lépe přiblížit téma této práce. Nálety v postsocialistickém období pak zaznamenaly změnu, že v ní byla ukončena jednostranná interpretace o amerických náletech a jak historiografie, tak média plně hovořila o sovětských náletech a nepřikládají za ně vinu německé armádě. I v tomto období se články a historiografie zabývali statistickým výčtem škod,

oběťmi náletů, ale jejich interpretací se zabývali i historikové, kteří navíc rozšířili interpretaci o další možné příčiny náletů na protektorát a kdy se příčiny a okolnosti ukázaly mnohem složitější, než jak je uváděla komunistická historiografie a noviny, podléhající oficiální komunistické ideologii.

Seznam použitých zdrojů a literatury

Prameny

- 1) BAHOUNEK, Oldřich. *Ze vzpomínek příslušníka 1. čs armádního sboru v SSSR soudruha Václava Novotného*. In: Stráž lidu, roč. 53, č. 53, str. 5, 8. 5. 1973.
- 2) BARTOŠEK, Karel. *Dějepis pro devátý ročník základní devítileté školy (kap. 83, Osvobození Evropy Rudou armádou, str. 134)*. Praha, Státní pedagogické nakladatelství, 1966. Moravská zemská knihovna, PK -0034. 913-66.
- 3) *Imperialisté USA – nepřátelé našeho lidu*. In: Mladá fronta, roč. 7, č. 141, (str. 1-2), 16. 6. 1951
- 4) KOPECKÝ, Jiří. *Nesmyslný nálet na Prahu*. In: Obrana lidu, roč. 29, č. 7, str. 1, 14. 2. 1970.
- 5) ŠIMÁNA, Karel. *Atentát*. In: Obrana lidu, roč. 46, č. 21, str. 4, 1987.
- 6) ZNAČKA „KVĚTEN“. *Poslední den*. In: Stráž lidu, roč. 50, č. 52, str. 3, 9. 5. 1970.

- 7) *14. únor 1945*. In: Rudé právo, roč. 29-30, č. 37, 13. 2. 1949
- 8) *Americké bomby na Prahu, nejen k 30. výročí náletu*. In: Rudé právo, roč. 55-56, č. 38, str. 3, 14. 2. 1975.
- 9) BARANČIKOV, V., V.:*Dvě hodiny před vítězstvím*. In: Halo Sobota 19, příloha Rudého práva, roč. 55-56, č. 108, str. 3, 9. 5. 1975.
- 10) BÁRTÍKOVÁ, Eva. *Své mrtvé oplakávalo v posledních dnech války*. In: Deník.cz, 7.5.2010. Dostupné on -line z: (https://trebicky.denik.cz/zpravy_region/sve-mrtve-oplakavalo-v-poslednich-20100507.html)
- 11) BARTOŠEK, Karel, PICHLÍK, Karel. *Američané v západních Čechách v roce 1945.(str. 12.–19.)* Mladá fronta, Praha, 1953.
- 12) BIEBL, Konstantin. *Únor 1948*. In: Rudé právo, roč. 36, č. 327, str. 3, 23. 11. 1956.
- 13) CEKOTOVÁ, Ludmila. *K výročí zločinu*. In: Rudé právo, roč. 32-33, č. 38, str. 4, 14. 2. 1952.
- 14) CEKOTOVÁ, Ludmila. *Před pěti lety*: In: Rudé právo, roč. 30-31, č. 38, str. 1, 14. 2. 1950.
- 15) *Co o hlavním městě nevíme*. In: Rudé právo, roč. 26, č. 47, str. 6, 24. 2. 1946.
Dekret prezidenta republiky ze dne 19. 5. 1945 o neplatnosti některých majetkově-právních jednáních z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů.
- 16) HARVAN, Vlastimil. *V Mladé Boleslavi vyrůstá největší automobilka ve střední Evropě*. In: Obrana lidu, roč. 19, č. 140, str. 3, 9. 6. 1960.
- 17) HRADECKÝ, Adolf. *Takoví jsou oni*. In: Rudé právo, roč. 30-31, č. 73, 26. 3. 1950.

- 18) HUŤKA, František. *Třicet tankistů v pražském povstání*. In: Obrana lidu, roč. 39, č. 19, str. 4, 10. 5. 1980.
- 19) *Jak to skutečně bylo v Pražském povstání*. In: Obrana lidu, roč. 24, č. 16, str. 6, 17. 4. 1965.
- 20) KALIVODOVÁ, J. *Děti a mír*. In: Stráž lidu, roč. 5, č. 141, str. 3, 17. 6. 1949
- 21) KLAUSNEROVÁ, Eva. *Květnové oslavy osvobození*. In: PLZEN.ROZHLAS.CZ. Dostupné on-line z: (<https://plzen.rozhlas.cz/kvetnove-oslavy-osvobozeni-6781249>) 18. 5. 2009
- 22) *Království pracujících*. In: Stráž lidu, roč. 3, č. 127, str. 7, 1. 6. 1947
- 23) *Lipsko-město sportu*. In: Rudé právo, roč. 35-36, č. 287, str. 5, 16. 10. 1955.
- 24) Mjr. PANČUK, V. *Za svobodu bratrské země*. In: Obrana lidu, roč. 33, č. 2, str. 6, 12. 1. 1974
- 25) MOUDRÝ, Karel. *Muž, který přežil*. In: Obrana lidu, roč. 38, č. 18, str. 5, 5. 5. 1979.
- 26) *Osudové okamžiky Hrotovice*. In: Youtube.com. Dostupné on -line z: (<https://www.youtube.com/watch?v=xOZ79J9nlew>)
- 27) PAUL, Zdeněk. *Zločinný záměr! K výročí bombardování Prahy americkými letouny*. In: Rudé právo, roč. 35-36, č. 44, str. 2, 14. 2. 1955.
- 28) POLÁČKOVÁ, Eva. *Bábinka*. In: Stráž lidu, roč. 60, č. 96, str. 5, 16. 8. 1980.
- 29) *Projev prezidenta Zápotockého*. In: Rudé právo, roč. 33-34, č. 311, str. 1, 8. 11. 1953.
- 30) *Před šesti lety*. In: Rudé právo, roč. 31-32, č. 37, str. 4, 14. 2. 1951.
- 31) RADA, Gustav. *Taková byla ta americká pomoc! K pátému výročí bombardování Plzně*. In: Rudé právo, roč. 30-31, č. 97, str. 3, 25. 4. 1950.

- 32) REINDL, Jaromír. *K pátému výročí náletu na Prahu*. In: Rudé právo, roč. 30-31, č. 72, str. 6, 25. 3. 1950.
- 33) RESKOVÁ, Eliška. *Dva příběhy jednoho dne*. In: Stráž lidu, roč. 60, č. 2, str. 4, 5. 1. 1980.
- 34) *Rozhodněji k zářné metě socialismu*. In: Mladá fronta, roč. 7, č. 259, str. 1, 3. 11. 1951.
- 35) *Sedmý den vedení procesu protistátního spikleneckého centra v čele s Rudolfem Slánským*. In: Mladá fronta, roč. 8., č. 282, str. 6., 28. 11. 1952
- 36) SEQUENS, Jiří. *Třicet případů majora Zemana (3. díl, Loupež sladkého „I“, 43:02 min)*. FILMOVÉ STUDIO Barrandov pro Ústřední redakci armády, bezpečnosti a branosti, 1974.
- 37) *Skorovský Jediné slovo – a přece celý pojem*. In: Rudé právo, roč. 28, č. 141 str. 4, 17. 6. , 1948
- 38) *Smutné výročí*. In: Obrana lidu, roč. 17, č. 39, str. 1, 14. 2. 1958.
- 39) ŠÍMOVÁ, Michaela. *Lidé slavili konec války, Sověti do davu shodili pumy*. In: iDNES.cz, 12. 5. 2013. Dostupné on – line z: (https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/hrotovice-bombardovali-soveti-i-po-skonceni-valky.A130509_1926315_jihlava-zpravy_mv)
- 40) VEČEŘA, Petr. *Končila válka a na Hrotovice dopadly sovětské pumy. Zahynulo 150 lidí*. In: iDNES.cz, 12. 5. 2013. Dostupné on -line z: (https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/hrotovice-bombardovali-soveti-i-po-skonceni-valky.A130509_1926315_jihlava-zpravy_mv)
- 41) VOJTÍŠKOVÁ, Marie. *Před patnácti lety, po stopách bojů za svobodu*. In: Rudé právo, roč. 40-41, č. 127, str. 2, 8. 5. 1960.
- 42) VONDRÁK, František. *V posledních dnech války padaly na Třebíčsko bomby*. In: Deník.cz, 8. 5. 2015. Dostupné on -line z: (https://trebicky.denik.cz/zpravy_region/v-poslednich-dnech-valky-

- padaly-na-trebicko-bomby-20150507.html)
- 43) *Vzpomínka Barušky Vohradíkové*. In: Rudé právo, roč. 27, č.110, str. 5, 11. 5. 1947
- 44) *Vzpomínka na tragicky zahynulého Otakara Vichu*. In: Rudé právo, roč. 27, č. 71, str.3, 25. 3. 1947
- 45) WIRNITZER, Jan. *Bomby na protektorát zkrátily válku. Zneužila je hnědá i rudá propaganda*. In: iDNES.cz. Dostupné on-line z: (https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/bomby-na-protektorat-nalety-a-propaganda.A150513_153553_domaci_jw)
- 46) *Z diskusních příspěvků prvního dne jednání konference strany*. In: Mladá fronta, roč. 8, č. 300, str. 4, 19. 12. 1952.
- 47) *Z plzeňské Škodovky vyjíždějí nové lokomotivy a traktory*. In: Rudé právo, roč. 26, č. 262, 14. 11. 1946
- 48) ZBÍRAL, Vlastimil. *Ve vzájemné spojitosti*. In: Stráž lidu, roč. 71, č. 20, str. 3, 18. 5. 1991.
- 49) *Značka Škoda známá po celém světě. Sto let ve službách technického pokroku*. In: Obrana lidu, roč. 18, č. 44, str. 1-2, 20. 2. 1959.
- 50) *Zpráva o odsouzení brněnského nacisty Jana Wolfa*. In: Rudé právo, roč. 26, č. 263, str.3, 15. 11. 1946

Literatura použitá v bakalářské práci

- 1) BUDINSKÁ, Andrea. *Druhý život náletů v Pardubicích (str 57)*. Univerzita Karlova v Praze, Katedra dějin a didaktiky dějepisu, 2014.
- 2) FREEDEN, Michael. *Chapter 4, the struggle of Language and meaning. (str. 45)* In: IDEOLOGY A Very Short Introduction. OXFORD UNIVERSITY PRESS, 2003. ISBN 978-0192802811.
- 3) HEYWOOD, A. *Politologie (s. 29.)*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004. ISBN 80-86861-71.
- 4) KAPLAN, Karel. *Sovětské poradci v Československu. (str. 8.–17.* Praha, 1993. ISBN 80-85270-26-9.
- 5) KVAČEK, Robert. *České dějiny II (kap. VII, Poválečné Československo (1945-1948, str. 175)*. ALBRA, spol s. r. o., 2002. ISBN 80-86287-48-3.
- 6) NEČASOVÁ, Denisa. *Obrazy nepřítelů v Československu 1948-1956 (str. 28–36.)*. NLN, 2020. ISBN 978-80-7422-688-5.
- 7) PLAVEC, Michal. *Stále živá historie. Sovětská propaganda kolem náletů*. In: Paměť a dějiny (str. 37-46)., č.2., 2014.
- 8) PROKOP, Vladimír. *Literatura v letech 1968-1989*. In: Přehled české literatury 20. století. O. K.-Soft, Sokolov, 1998.
- 9) RAJLICH, Jiří. *Mustangy nad Protektorátem (str. 3, 74 –100.)*. Praha, 1997.
- 10) RÁKOSNÍK, Jakub: Recenze: Michal Bobek / Pavel Molek / Vojtěch Šimíček / (eds.), *Komunistické právo v Československu . Kapitoly z dějin bezpráví*, Brno: Masarykova Univ., Mezinárodní Politologický ústav, 2009, in: *Soudobé dějiny*, 2012, 3-4, s. 544-553.
- 11) ŠAŠINKA, Zdeněk. *Pražské jaro*. In: *Odmaturuj z dějepisu 2*, 188.s. DIDAKTIS, 2006. ISBN 80-7358-069-1.

Výčet literatury s tematikou náletů publikované v posledních letech

- 1) Plavec, Michal. Mladá Boleslav 9. května 1945: bombardování podle dokumentů Rudé armády. Michal Plavec. In: *Boleslavica '13 : vlastivědný sborník Mladoboleslavska / Mladá Boleslav : Muzeum Mladoboleslavska : Státní okresní archiv Mladá Boleslav Roč. 6, (2013), s. 105-121.*
- 2) Preclík, Jiří – Okurka, Tomáš Bombardování 1945. Jiří Preclík, Tomáš Okurka. In: *Příspěvky k ústecké vlastivědě Ústí nad Labem : Muzeum města Ústí nad Labem č. 12 (2015) s. 70-71. (Výstavy, Ústí nad Labem, 17. 4. - 30. 9. 2015)*
- 3) Petráš, Jiří – Tenkrát na severozápadě: rok 1945 v Ústí nad Labem a okolí. Jiří Petráš. In: *Ústecký sborník historický = Aussiger historische Zeitschrift / Ústí nad Labem : Muzeum města Ústí nad Labem č. 2 (2016), s. 129-130. (Výstava, Ústí nad Labem, 30. 9. 2015 – 17. 4. 2016)*
- 4) Roček, František – *Bombardéry a extrémisté: krutá a absurdní historie náletů na Ústí nad Labem v dubnu 1945.* František Roček. V Ústí nad Labem : AOS : Ústecký deník proti zkreslování historie a autonomní nacionalisty, 2009. 64 stran : ilustrace (Obálkový název: Bombardéry... .. a extrémisté) ISBN:978-80-86063-69-0.
- 5) Valíček, Jaromír. Bombardování Zlína. Valíček, Jaromír. *Podřevnicko. Kronika okresu Zlín / 8, č. 3-4 (23-24), (1999), s. 58-59.*
- 6) Vojtášek, Filip. *Pod Palbou hloubkařů: útoky amerických a britských*

- stíhacích letounů na pozemní cíle v českých zemích v letech 1944 a 1945.*
Filip Vojtášek. Praha: Academia , 2019. 951 stran : ilustrace (některé barevné), portréty, plány, faksimile, (Průvodce) ISBN: 978-80-200-2978-2
- 7) Kyncl, Vojtěch – Bombardování protektorátu. Vojtěch Kyncl In: *Kapitoly z osvobození Československa 1945/* Praha: Academia: Mafra, a.s., 2017 s. 69-73.
 - 8) Sucharda, Jan. *Stručné dějiny Hrotovic.* Sucharda, Jan. Hrotovice: Městský úřad, 2001. 96 s., obr. ISBN: 80-238-7928-6
 - 9) Sucharda, Jan – Hrotovická tragédie 8. května 1945. Sucharda, Jan. In: *Vlastivědný sborník Moravskobudějovicka / Moravské Budějovice: Muzejní spolek v Moravských Budějovicích č. 1, (2005) s. 525-527.*
 - 10) Plavec, Michal. Děčínsko v dešti pum: operace Rudé armády 8. května 1945. Michal Plavec. In: *Děčínské vlastivědné zprávy : časopis pro vlastivědu Děčínska a Šluknovska* Děčín: Oblastní muzeum v Děčíně Roč. 25, č. 1 (2015), s. 4-13.